

Byenveni Ozetazini Yon Gid pou Nouvo Imigran

U.S. Citizenship
and Immigration
Services

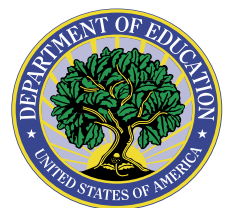
Byenveni Ozetazini

Yon Gid pou Nouvo Imigran

Edisyon sa a revize

U.S. Citizenship
and Immigration
Services

U.S. GOVERNMENT OFFICIAL EDITION NOTICE

Use of ISBN Prefix

This is the Official U.S. Government edition of this publication and is herein identified to certify its authenticity. Use of the 0-16 ISBN prefix is for U.S. Government Printing Office Official Editions only. The Superintendent of Documents of the U.S. Government Printing Office requests that any reprinted edition clearly be labeled as a copy of the authentic work with a new ISBN.

The information presented in *Welcome to the United States: A Guide for New Immigrants* is considered public information and may be distributed or copied without alteration unless otherwise specified. The citation should be:

U.S. Department of Homeland Security, U.S. Citizenship and Immigration Services, Office of Citizenship, *Welcome to the United States: A Guide for New Immigrants*, Washington, DC, 2007, Revised Edition.

USCIS has purchased the right to use many of the images in *Welcome to the United States: A Guide for New Immigrants*. USCIS is licensed to use these images on a non-exclusive and non-transferable basis. All other rights to the images, including without limitation and copyright, are retained by the owner of the images. These images are not in the public domain and may not be used except as they appear as part of this guide.

This guide contains information on a variety of topics that are not within the jurisdiction of DHS/USCIS. If you have a question about a non DHS/USCIS issue, please refer directly to the responsible agency or organization for the most current information. This information is correct at the time of printing; however, it may change in the future.

Byenveni Ozetazini

Yon Gid pou Nouvo Imigran

Konpliman difètke ou se yon rezidan pèmanan Ozetazini kounye a. Onon Prezidan Etazini an ak pèp ameriken an, nou swete w labyenveni epi nou swete w anpil siksè Ozetazini.

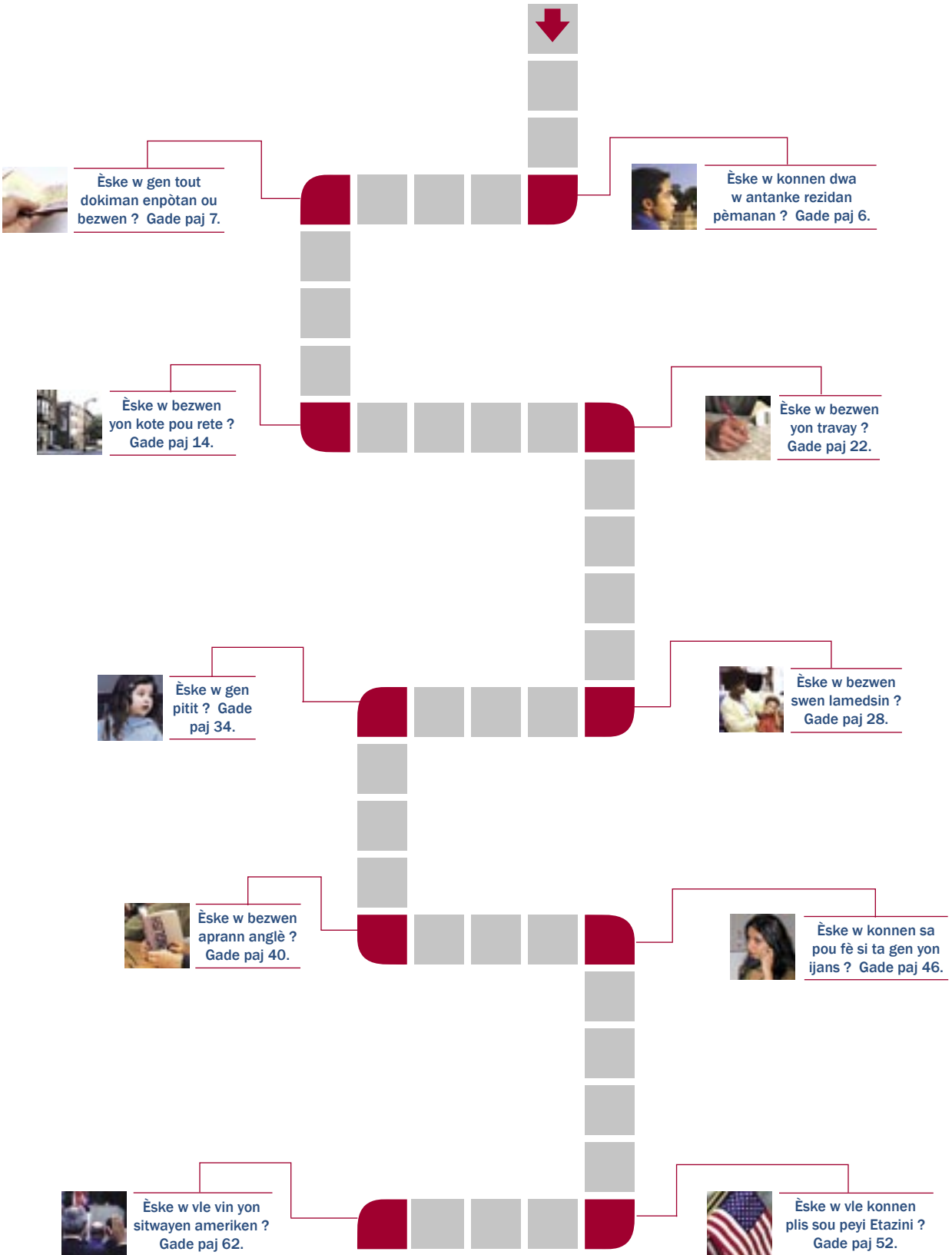
Sa fè lontan depi peyi Etazini ap akeyi imigran ki soti nan diferan peyi nan lemonn. Etazini apresye kontribisyon imigran yo ki kontinye anrichi peyi sa a epi prezève eritaj li a antanke yon peyi ki ofri libète ak opòtinite.

Antanke yon rezidan pèmanan Ozetazini, ou pran desizyon pou rele peyi sa a peyi ou. Pandan w ap travay pou reyisi rive nan objektif ou genyen, pran tan pou rive konnen peyi sa a, istwa li ak pèp li. Kounye a se alafwa dwa w ak responsablite w pou kreye lavni peyi sa a epi asire siksè li nètale.

Gen opòtinite ki enteresan k ap tann ou pandan w ap kòmanse lavi w antanke rezidan gran peyi sa a. Byenveni Ozetazini !

Sèvis Sitwayènte ak Imigrasyon Ozetazini

LÈ W AP ETABLI W OZETAZINI

TAB DÈMATYÈ

<p>Byenveni Ozetazini : Yon Gid pou Nouvo Imigran i Depatman ak ajans federa iv Pou plis enfòmasyon. v</p> <p>Enfòmasyon sou gid sa a 1 Kote pou jwenn èd 2 Patisipe nan aktivite kominote w la 3</p> <p>Dwa w ak responsablite w antanke rezidan pèmanan 5 Dwa w ak responsablite w. 6 Mentni estati rezidan pèmanan w lan 7 Si w se yon rezidan sou kondisyon 8 Lè w ap chèche èd avoka. 9 Konsekans aksyon kriminel pou rezidan pèmànman. 11</p> <p>Lè w ap etabli w Ozetazini 13 Lè w ap chèche yon kote pou rete. . . 14 Pou jwenn yon nimewo Sekirite Sosyal. 17 Lè w ap jere lajan w 19 Lè w ap chèche yon travay 22 Lè pou peye enpo 25 Lè w ap vwayaje Ozetazini 27 Lè w ap pran swen sante w 28 Lòt pwogram pou benefis federal . . . 30</p> <p>Edikasyon ak swen timoun 33 Edikasyon 34 Edikasyon siperyè : kolèj ak inivèsite 38</p>	<p>Edikasyon pou granmoun. 40 Lè w ap aprann anglè 40 Gadri pou timoun. 42</p> <p>Ijans ak sekirite. 45 Èd pou ijans : Rele 911 46 Kenbe kay ou ak fanmi w an sekirite 47 Sistèm avètisman sekirite nasyonal pou atak teworis 49</p> <p>Lè w ap aprann konsènan peyi Etazini. 51 Noumenm sitwayen : Wòl yon sitwayen ameriken 52 Kouman peyi Etazini te kòmanse . . . 52 Tabli “Yon inyon ki pi pafè ” 54 Kouman gouvènman federal la fonksyone 56 Branch lejislatif : kongrè 56 Branch ekzekitif : prezidan 58 Branch jidisyè : lakou siprèm 58 Gouvènman leta epi lokal 58</p> <p>Pou vin yon sitwayen ameriken 61 Poukisa pou vin yon sitwayen ameriken ? 62 Natiralizasyon : vin yon sitwayen . . . 63</p> <p>Peyi Etazini jounen jodi a (kat jeyografik). . . 69 Jou ferye federal 70 Remèsiman pou foto yo 70 On sou bon wout la 71</p>
---	--

DEPATMAN AK AJANS FEDERAL

Si w pa sèten ki depatman pou w rele si w gen yon kesyon, kòmanse pa rele 1-800-FED-INFO (oswa 1-800-333-4636) pou mande ki kote pou rele. Moun ki gen pwoblèm pou tande yo ka rele 1-800-326-2996.

Epitou ou ka ale sou sit Entènèt <http://www.USA.gov> pou jwenn enfòmasyon jeneral sou depatman ak ajans federal yo.

Depatman Edikasyon (Department of Education [ED])

U.S. Department of Education
400 Maryland Avenue SW
Washington, DC 20202
Telefòn : 1-800-872-5327
Pou moun ki gen pwoblèm tande : 1-800-437-0833
<http://www.ed.gov>

Komisyon Opòtinite Egal nan Travay (Equal Employment Opportunity Commission [EEOC])

U.S. Equal Employment Opportunity Commission
1801 L Street NW
Washington, DC 20507
Telefòn : 1-800-669-4000
Pou moun ki gen pwoblèm tande : 1-800-669-6820
<http://www.eeoc.gov>

Depatman Sante ak Sèvis Imen (Department of Health and Human Services [HHS])

U.S. Department of Health and Human Services
200 Independence Avenue SW
Washington, DC 20201
Telefòn : 1-877-696-6775
<http://www.hhs.gov>

Depatman Sekirite Nasyonal (Department of Homeland Security [DHS])

U.S. Department of Homeland Security
Washington, DC 20528
<http://www.dhs.gov>

Sèvis Sitwayènte ak Imigrasyon Ozetazini (U.S. Citizenship and Immigration Services [USCIS])

Telefòn : 1-800-375-5283
Pou moun ki gen pwoblèm tande :
1-800-767-1833
<http://www.uscis.gov>

Pwoteksyon Ladwàn ak Fwontyè Ozetazini (U.S. Customs and Border Protection [CBP])

Telefòn : 202-354-1000
<http://www.cbp.gov>

Depatman pou fè aplike lwa Imigrasyon ak Ladwàn Ozetatzini (U.S. Immigration and Customs Enforcement [ICE])

<http://www.ice.gov>

Depatman Lojman ak Devlopman Iben (Department of Housing and Urban Development [HUD])

U.S. Department of Housing and Urban
Development
451 7th Street SW
Washington, DC 20410
Telefòn : 202-708-1112
Pou moun ki gen pwoblèm pou tande : 202-708-1455
<http://www.hud.gov>

Depatman Lajistis (Department of Justice [DOJ])

U.S. Department of Justice
950 Pennsylvania Avenue NW
Washington, DC 20530-0001
Telefòn : 202-514-2000
<http://www.usdoj.gov>

Sèvis Enpo Nasyonal (Internal Revenue Service [IRS])

Telefòn : 1-800-829-1040
Pou moun ki gen pwoblèm tande : 1-800-829-4059
<http://www.irs.gov>

Sistèm Sèvis Selektif**(Selective Service System [SSS])**

Registration Information Office

PO Box 94638

Palatine, IL 60094-4638

Telefòn : 847-688-6888

Pou moun ki gen pwoblèm tande : 847-688-2567

<http://www.sss.gov>

Administrasyon Sekirite Sosyal**(Social Security Administration [SSA])**

Office of Public Inquiries

6401 Security Boulevard

Baltimore, MD 21235

Telefòn : 1-800-772-1213

Pou moun ki gen pwoblèm pou tande :

1-800-325-0778

<http://www.socialsecurity.gov> oswa

<http://www.segurosocial.gov/espanol/>

Depatman Deta**(Department of State [DOS])**

U.S. Department of State

2201 C Street NW

Washington, DC 20520

Telefòn : 202-647-4000

<http://www.state.gov>

POU PLIS ENFOMASYON :

Ale sou sit Entènèt ale sou sit USCIS la nan

<http://www.uscis.gov>. Epi ou ka ale tout sou

<http://www.welcometousa.gov>; yon lòt resous

enfòmasyon pou imigran ki fèk antre.

Rele Sèvis Kliyantèl nou an :

1-800-375-5283 oswa 1-800-767-1833

(pou moun ki gen pwoblèm pou tande).

Pou jwenn fòmilè USCIS yo, rele 1-800-870-3676

oswa gade sou sit Entènèt USCIS la.

Enfòmasyon sou gid sa a

Sa pral pran w tan pou w adapte w a nouvo vi w Ozetazini. Gid sa a gen enfòmasyon debaz ki pral ede w etabli w Ozetazini epi ede w jwenn sa oumenm ak fanmi w bezwen pou viv chak jou. Epi tou li gen yon enfòmasyon enpòtan sou estati legal ou ak sou ajans ak òganizasyon ki bay kèk dokiman oswa kèk sèvis esansyèl ou ka bezwen.

Antanke yon rezidan pèmanan, ou ta dwe kòmanse aprann kèk bagay sou peyi sa a, pèp li, ak sistèm gouvènman lan. Sèvi ak gid sa a pou konnen dwa w ak responsablite w antanke yon nouvo imigran, pou konprann kouman gouvènman federal, leta, ak gouvènman lokal yo fonksyone, epi pou aprann kouman kèk evenman istorik enpòtan te kontribye pou fòmè peyi Etazini. Gid sa a eksplike tou jan li enpòtan pou mete men nan aktivite kominote w la epi li bay sijasyon sou kouman ou ka rive fè sa.

Gid sa a founi enfòmasyon jeneral sou dwa, responsablite ak pwosedi ki gen rapò ak rezidan pèmanan. Pou jwenn plis enfòmasyon detaye, ou dwe gade lwa, règleman, fòmilè ak gid Sèvis Sitwayènte ak Imigrasyon Ozetazini (U.S. Citizenship and Immigration Services [USCIS]). Ou dwe toujou konsilte resous pi detaye sa yo si w gen kesyon presi sou zafè imigrasyon oswa sou ka pa w la. Ou ka jwenn anpil nan enfòmasyon ou bezwen yo sou sit wèb USCIS la nan <http://www.uscis.gov>. Ou ka jwenn fòmilè USCIS yo lè w rele 1-800-870-3676 epi ou ka jwenn plis enfòmasyon lè w rele Sèvis Kliyantèl a nan 1-800-375-5283 oswa 1-800-767-1833 (pou moun ki gen pwoblèm tande).

Kote pou jwenn èd

Gid sa ap ede w kòmanse, men li pa ka reponn tout kesyon ou ka genyen sou lavi Ozetazini. Pou jwenn plis enfòmasyon, ou ka kontakte yon biwo leta, konte a, oswa vil la pou jwenn enfòmasyon sou sèvis ou bezwen yo oswa konsilte yon òganizasyon ki ede nouvo imigran etabli yo nan lavi bò isit la. Ou ka jwenn biwo ak òganizasyon sa yo lè w sèvi ak resous gratis sa yo nou esplike anba a.

Bibliyotèk Piblik

Bibliyotèk piblik yo Ozetazini gratis epi yo louvri pou tout moun. Bibliyotèk yo sitiye nan prèske chak kominote. Pèsonèl nan bibliyotèk la ka ede w jwenn enfòmasyon sou prèske nenpòt sijè epi yo ka ba w yon kat bibliyotèk ki ka pèmèt ou prete bagay tankou liv ak videyokasèt, gratis. Pifò bibliyotèk yo gen jounal lokal yo tou ou ka li epi ak òdinatè ou ka itilize pou chèche enfòmasyon sou Entènèt la. Mande pèsonèl bibliyotèk la pou li montre w kouman pou itilize òdinatè a pou fè rechèch sou Entènèt.

Gen kèk bibliyotèk ki bay klas gratis sou fason pou fè rechèch sou Entènèt. Gen bibliyotèk ki bay leson anglè oswa klas ak lòt pwogram pou timoun ak granmoun tou.

Anyè telefòn lokal

“ Liv telefòn ” lokal ou a (anyè telefòn) gen nimewo telefòn ak enfòmasyon enpòtan sou sèvis federal, sèvis leta ak sèvis kominote lokal la. Anyè a gen enfòmasyon sou ka ijan, kat jeyografik lokal ak enfòmasyon sou fason pou jwenn sèvis telefòn. Paj blanch yo gen nimewo telefòn moun ; paj jòn yo gen nimewo telefòn ak adrès biznis ak òganizasyon ; epi paj ble yo gen nimewo telefòn ak adrès biwo gouvènman federal, lokal ak leta. Ou ka rele 411 tou nan nenpòt telefòn pou jwenn yon nimewo ou bezwen nenpòt kote Ozetazini. Vil ou an ka genyen pwòp anyè telefòn kominote pa li apa.

Entènèt

Entènèt la ka mete w an kontak ak plizyè sous enfòmasyon, ansanm ak sit wèb federal, leta ak biwo gouvènman lokal. Pifò sit wèb gouvènman yo fini ak “.gov”. Si w pa gen yon òdinatè lakay ou, ou ka sèvi ak youn ki nan yon bibliyotèk piblik oswa nan yon “ Internet café ”, ki se yon biznis ki chaje w lajan pou sèvi ak yon òdinatè ki gen sèvis Entènèt. Ou ka sèvi ak Entènèt la pou chèche travay, jwenn kay, chèche enfòmasyon sou lekòl pou pitit ou, epi jwenn òganizasyon kominotè ak resous ki ka ede w. Epitou ou ka jwenn nouvo enfòmasyon ki enpòtan ansanm ak evenman ki ajou, epi dekouvri enfòmasyon enteresan sou Entènèt la sou lavi Ozetazini, istwa ak gouvènman peyi Etazini ak kominote lokal ou a. Ale nan <http://www.welcometousa.gov> pou w jwenn tout resous gouvènman federal la ofri tout nouvo imigran.

→ **TI KONSÈY :** Antanke imigran ou dwe konnen gen moun ki malveyan ki fè sit Entènèt ki sanble ak sit gouvènman pou twouble w epi pou pran avantaj sou ou. Sonje sit Entènèt <http://www.uscis.gov> se sit Entènèt ofisyèl Sèvis Sitwayènte ak Imigrasyon Ozetazini.

Òganizasyon Kominotè ak Òganizasyon Relijye ki ede Imigran

Gen òganizasyon nan anpil kominote ki bay asistans gratis oswa bon mache pou imigran. Òganizasyon sa yo ka ba w enfòmasyon sou kominote w la ak sèvis ki disponib pou ou antanke imigran. Ou ka chèche òganizasyon sa yo sou Entènèt la, nan anyè telefòn lokal ou a, lè w mande nan bibliyotèk piblik la epi lè w mande ajans sèvis sosyal gouvènman lokal ou a.

Patisipe nan aktivite kominote w la

Mete men nan aktivite kominote w la ap ede w santi w lakay ou isit la. Kominote w la se yon bon sous enfòmasyon tou. Men kèk fason ou ka mete men :

- Prezante tèt ou epi chèche fè konesans vwazen w yo.
- Pale oswa vizite òganizasyon ki nan kominote w ki ede imigran etabli yo Ozetazini.
- Asosye w ak kèk gwoup kote w ale legliz la.
- Chèche rantre nan yon asosyasyon katye. Se yon gwoup moun nan katye a ki rankontre pou travay tèt kole sou zafè ki afekte katye a.
- Pòte w volontè nan yon òganizasyon kominotè, lekòl oswa yon legliz.
- Enskri nan yon klas anglè.

Ou ka jwenn plis enfòmasyon sou fason pou mete men nan sit Entènèt Depatman Lojman ak Devlopman Iben an (Department of Housing and Urban Development) nan <http://www.hud.gov>. Gade nan seksyon “ Kominote ” a pou enfòmasyon sou kominote ak kèk sijasyon sou fason ou ka mete men.

POU PLIS ENFÒMASYON :

Ale sou sit Entènèt ale sou sit USCIS la nan <http://www.uscis.gov>. Epi ou ka ale tout sou <http://www.welcometousa.gov>; yon lòt resous enfòmasyon pou imigran ki fèk antre.

Rele Sèvis Kliyantèl nou an: 1-800-375-5283 oswa 1-800-767-1833 (pou moun ki gen pwoblèm tandè).

Pou jwenn fòmilè USCIS yo, rele 1-800-870-3676 oswa fè yon rechèch sou sit Entènèt USCIS la.

Dwa w ak responsablite w antanke rezidan pèmanan

Antanke yon rezidan pèmanan, ou dwe pou respekte epi montre fidelite w anvè peyi Etazini epi pou obeyi lwa peyi nou an. Lè ou se yon rezidan pèmanan sa vle di tou ou genyen nouvo dwa ak nouvo responsablite.

Lè ou se yon rezidan pèmanan se yon “privilèj” sa ye, men se pa yon “dwa”. Gouvènman peyi Etazini kapab anile estati rezidan pèmanan ou an nan sèten kondisyon. Ou oblije kenbe estati rezidan pèmanan ou an si ou vle abite epi travay Ozetazini epi vin yon sitwayen ameriken yon jou. Nan seksyon sa a, ou pral aprann ki sa sa vle di lè ou se yon rezidan pèmanan epi ki jan ou kapab kenbe estati rezidan pèmanan ou an.

Dwa w ak responsablite w

Sa w ap fè kounye a antanke yon rezidan pèmanan kapab afekte abilite w pou vin yon sitwayen ameriken pita. Pwosesis pou vin yon sitwayen ameriken rele “ natiralizasyon ”.

Antanke yon rezidan pèmanan, ou gen dwa pou :

- Abite epi travay de fason pèmanan nenpòt kote Ozetazini.
- Aplike pou vin yon sitwayen ameriken dèke ou elijib.
- Mande yon viza pou mari ou oswa madanm ou ak pitit ou ki pa marye pou yo vin abite Ozetazini.
- Jwenn Sekirite Sosyal, Revni Sekirite Siplemanntè, ak benefis Medicare, si ou elijib.
- Posede byen Ozetazini.
- Aplike pou yon pèmi pou kondui nan leta oswa teritwa kote ou abite a.
- Kite epi retounen Ozetazini selon sèten kondisyon.
- Ale nan lekòl piblik ak nan kolèj.
- Rantre nan sèten branch lame peyi Etazini.
- Achete oswa genyen yon zamafe, depi pa gen kèk restriksyon leta oswa lokalite ki di ou pa kapab fè sa.

Antanke yon rezidan pèmanan, se reponsablite w pou :

- Obeyi tout lwa federal, leta ak lokal yo.
- Peye taks federal, leta ak lokal sou revni.
- Anrejistre avèk Sèvis Selektif (lame peyi Etazini), si ou se yon gason ki gen ant 18 ak 26 zan. Gade paj 8 lan pou kèk enstriksyon.
- Mentni estati imigrasyon w.
- Pote sou ou prèv estati rezidan pèmanan w lan tout tan.
- Chanje adrès ou sou Entènèt oswa bay Depatman Sekirite Nasyonal li (Department of Homeland Security [DHS]) alekri nan lespas 10 jou chak fwa ou demenaje. Gade paj 8 la pou kèk enfòmasyon siplemanntè.

Yo bay rezidan pèmanan yo yon kat rezidan pèmanan ki valab (fòmilè I-551) kòm prèv estati legal yo Ozetazini. Gen kèk moun ki rele kat sa a “ Kat Vèt ” (Green Card). Si w se yon rezidan pèmanan ki gen 18 an oswa plis, ou fèt pou gen avèk ou prèv estati imigrasyon ou. Ou dwe montre yon ofisyè imigrasyon kat la si l ta mande w pou fè sa. Kat ou an valab pou 10 an epi ou dwe renouvle l avan li ekspire. Ou ta dwe ranpli fòmilè I-90 pou ka ranplase oswa renouvle kat rezidan pèmanan w lan. Ou ka jwenn fòmilè sa a nan <http://www.uscis.gov> oswa lè ou rele liy pou fòmilè USCIS yo. W ap gen pou peye yon frè pou ka soumèt fòmilè I-90.

Kat rezidan pèmanan w lan montre ou gen pèmasyon pou w abite epi travay Ozetazini. Ou kapab itilize kat rezidan pèmanan w lan tou pou w re-antre Ozetazini. Si w andeyò Etazini pou plis pase 12 mwa, ou pral oblije montre kèk dokiman siplemanntè pou w ka re-antre Ozetazini antanke yon rezidan pèmanan. Gade paj 7 la pou plis enfòmasyon sou ki dokiman ki obligatwa pou ka re-antre Ozetazini, si w andeyò peyi a pou plis pase 12 mwa.

LÒT DOKIMAN ENPÒTAN

Sere dokiman enpòtan ou te pote soti nan peyi natif natal ou a yon kote ki an sekirite. Dokiman sa yo se paspò, batistè, sètifika maryaj, sètifika divòs, diplòm ki montre ou te gradye nan lekòl segondè oswa inivèsite, epi sètifika ki montre ou genyen fòmasyon oswa talan espesyal.

Mentni estati rezidan pèmanan w lan

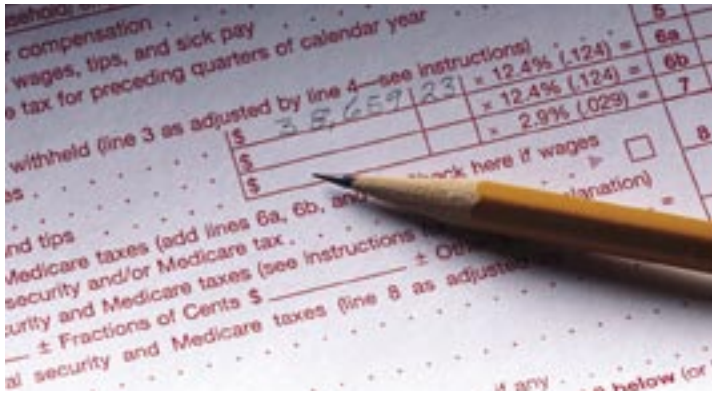
Gen kèk bagay ou dwe fè pou ka mentni estati rezidan pèmanan w lan. Li enpòtan pou w sonje bagay sa yo si ou planifye pou w aplike pou sitwayènte ameriken alavni.

- Pa kite Etazini pou yon tan long oswa demenaje nan yon lòt peyi pou w abite la de fason pèmanan.
- Ou dwe ranpli deklarasyon sou revni federal, sou revni leta ak revni lokal la.
- Anrejistre nan Sèvis Selektif, si w se yon gason ki gen ant laj 18 ak 26 an.
- Bay Depatman Sekirite Nasyonal nouvel adrès ou.

Mentni estati imigrasyon w

Rezidan pèmanan ki kite Etazini pou yon tan ki long, oswa ki pa kapab montre entansyon yo pou abite nan yon fason pèmanan Ozetazini, kapab pèdi estati rezidan pèmanan yo. Anpil imigran panse yo kapab rete andeyò peyi Etazini depi yo re-antre nan peyi omwen yon fwa nan ane an. Sa pa kòrèk. Si ou panse ou pral rete deyò peyi Etazini pou plis pase 12 mwa, ou dwe aplike pou yon pèmi pou re-antre anvan ou kite peyi a. Ou dwe ranpli fòmilè I-131, Aplikasyon pou dokiman pou vwayaj (Application for a Travel Document). Ou ka jwenn fòmilè sa a nan <http://www.uscis.gov> oswa lè ou rele liy pou fòmilè USCIS yo nan 1-800-870-3676. Ou dwe peye yon frè pou ka soumèt fòmilè I-131.

Yon pèmi pou re-antre valid pou dezan apeprè. Ou ka montre pèmi pou re-antre, nan plas yon visa oswa Kat rezidans pèmanan w lan, nan lokal kote w ap antre a. Menm si ou genyen yon pèmi pou re-antre pa garanti y ap kite w antre Ozetazini lè ou retounenm men ki ka fasilite bagay si ou monte w ap retounen de yon vizit tanporè andeyò peyi an. Vizite <http://www.state.gov> oswa biwo Depatman Deta Konsil leta aletranje ki pi pre w pou plis enfòmasyon.

Pou Ranpli Deklarasyon sou Revni

Antanke yon rezidan pèmanan, ou oblije ranpli deklarasyon sou revni epi rapòte valè lajan ou fè bay Sèvis Enpo Nasyonal (Internal Revenue Service [IRS]) leta w lan, vil, oswa depatman taks lokal la, si yo mande sa. Si w pa ranpli deklarasyon sou revni pandan w abite andeyò peyi Etazini pou nenpòt ki kantite tan, oswa si w di ou se yon “ non-imigran ” sou papye deklarasyon sou revni, gouvènman peyi Etazini ka deside ou renonse a estati rezidan pèmanan w lan.

Anrejistre nan Sèvis Selektif

Si ou se yon gason epi ou gen ant 18 ak 26 zan, ou oblije anrejistre nan Sèvis Selektif. Lè ou anrejistre, ou di gouvènman an ou disponib pou sèvi nan lame ameriken. Peyi Etazini pa genyen yon konskripsyon obligatwa pou sèvis militè kounye an. Sa vle di rezidan pèmanan ak sitwayen pa oblije sèvi nan lame amwenske se volonte yo.

Ou ka anrejistre nan yon biwo lapòs Ozetazini oswa sou Entènèt. Pou anrejistre pou Sèvis Selektif sou Entènèt, ale nan sit Sèvis Selektif la : <http://www.sss.gov>. Pou pale ansanm ak yon moun nan Sèvis Selektif, rele 847-688-6888. Apèl sa a pa gratis.

Ou ka jwenn enfòmasyon tou sou sit Entènèt USCIS la nan <http://www.uscis.gov>.

Bay DHS nouvell adrès ou

Chak fwa ou demenaje, ou bezwen di DHS nouvell adrès ou. Ou oblije ranpli fòmilè AR-11 (Alien's Change of Address Card), kat pou etranje k ap chanje adrès. Ou oblije ranpli fòmilè sa a nan yon delè 10 jou aprè ou demenaje. Ou pa bezwen peye pou ranpli fòmilè sa a. Ou ka chanje adrès ou sou Entènèt oswa nan yon fòm elektwonik AR-11 nan <http://www.uscis.gov>. Chanjman adrès la sou entènèt aksepte tou chanjman pou pifò dosye ki annatant.

Pou plis enfòmasyon, rele USCIS nan 1-800-375-5283 oswa ale nan sit wèb <http://www.uscis.gov>.

Si w se yon rezidan sou kondisyon

Ou ka Ozetazini antan yon rezidan sou kondisyon (conditional resident [CR]). Ou se yon CR si ou te marye pou mwens pase de ane ak mari oswa madanm ou ki se yon sitwayen ameriken oswa yon rezidan pèmanan jou yo te ba ou estati rezidan pèmanan ou lan. Si ou genyen pitit, yo ka CR tou. Gen investisè imigran ki se rezidan sou kondisyon tou.

Yon CR genyen menm dwa ak responsablite ak yon rezidan pèmanan. Rezidan sou kondisyon oblije ranpli swa fòmilè I-751, Petisyon pou retire kondisyon yo sou rezidans (Petition to Remove the Conditions on Residence), oswa fòmilè I-829, Petisyon antreprenè pou yo retire kondisyon yo (Petition by Entrepreneur to Remove Conditions), nan yon delè de ane apre dat yo te ba yo estati rezidan pèmanan

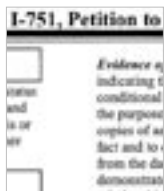
sou kondisyon an. Dat sa a se souvan dat ekspirasyon kat rezidan pèmanan w lan. Ou dwe ranpli fòmilè sa yo nan yon delè 90 jou apre de ane dat anivèsè depi ou te resevwa estati rezidan sou kondisyon w lan. Si w pa fè sa, ou kapab pèdi estati imigrasyon w lan.

Ranpli fòmilè I-751 ansanm ak mari w oswa madanm ou

Si w se yon rezidan kondisyonèl epi ou imigre baze sou maryaj ou ak yon sitwayen oswa yon rezidan pèmanan, alòs oumenm ak mari oswa madanm ou oblije ranpli fòmilè I-751 ansanm pou ou ka retire kondisyon yo sou estati rezidan w lan.

Pafwa, ou pa bezwen ranpli fòmilè I-751 ansanm ak mari oswa madanm ou. Si ou pa avèk marye ak epou la ankò, oswa si mari oswa madanm ou te abize w, ou ka ranpli fòmilè I-751 poukont ou. Si ou pap aplike ansanm ak mari oswa madanm ou, ou ka ranpli fòmilè I-751 nenpòt ki lè apre ou vin yon rezidan sou kondisyon.

KI JAN POU RANPLI FÒMILÈ I-751 AK FÒMILÈ I-829 USCIS YO

Kiyès : Rezidan sou kondisyon

Poukisa : Sitiyasyon rezidan sou kondisyon vin ekspire de ane aprè dat ou te vin yon CR.

Kilè : Rezidan sou kondisyon k ap ranpli fòmilè ansanm ak mari oswa madanm yo oblije ranpli fòmilè I-751. Imigran Envestisè yo oblije ranpli fòmilè I-829. Yo oblije ranpli toude fòmilè sa yo nan yon delè 90 jou anvan estati rezidan sou kondisyon yo a ekspire. Dat ekspirasyon an ekri dabitid sou kat rezidan pèmanan w lan.

Ki kote pou jwenn fòmilè a : Ou ka rele nimewo pou fòmilè USCIS yo nan 1-800-870-3676. Ou ka jwenn fòmilè lan tou nan <http://www.uscis.gov>.

Ki kote pou voye fòmilè a : Voye li nan yon Sant Sèvis USCIS. Adrès Sant Sèvis yo nan enstriksyon pou fòmilè a.

Konbyen li koute : W ap gen pou peye yon frè pou ka soumèt fòmilè I-751 oswa fòmilè I-829. Frè sa yo ka chanje, kidonk tyeke ak USCIS pou frè ki gen kounye yo anvan ou voye fòmilè a.

Si ou ranpli fòmilè I-751 oswa fòmilè I-829 alè, USCIS pral dabitid voye yon avi ba ou k ap pwolonje estati CR ou la pou jiska 12 mwa. Pandan tan sa a, USCIS pral revize aplikasyon w lan.

→ **TI KONSÈY :** Kenbe kopi tout fòmilè ou voye bay USCIS ak lòt biwo gouvènman. Lè w ap voye dokiman, pa voye orijinal yo. Voye kopi pito. Pafwa fòmilè yo ka vin pèdi. Lè w kenbe kèk kopi yo sa ka ede w evite pwoblèm.

Lè w ap chèche èd avoka

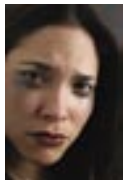
Si w bezwen èd avèk zafè imigrasyon, ou kapab itilize sèvis yon avoka imigrasyon ki gen lisans epi ki konpetan. Ou ka tyeke ak asosyasyon legal ki nan lokalite w la pou ede jwenn yon avoka ki kalifye.

Gen nan leta yo ki sètifye espesyalis sou lwa imigrasyon. Avoka sa pou te pase tès yo pou pwouve you gen konesans espesyal sou lwa imigrasyon. Men tout leta ki founi lis espesyalis ki sètifye sou sit entènèt avoka leta a ki pase bawo a : Kalifòni, Florid, Kawolina-di-Nò, ak Teksas. Tanpri note, sepandan, se responsablite w pou detèminen si w ta bezwen angaje yon avoka. DHS pa andòse oswa rekòmande okenn avoka an patikilye.

Si ou bezwen èd legal sou yon zafè imigrasyon, men ou pa gen ase lajan pou w angaje yon avoka, genyen kèk opsyon asistans ki pa chè oswa ki gratis. Ou ka mande èd nan men :

- **Yon òganizasyon ki rekonèt.** Se òganizasyon Komite Apèl Imigrasyon (Board of Immigration Appeals [BIA]) rekonèt. Pou BIA “ rekonèt ” yon òganizasyon, òganizasyon an oblije genyen ase konesans ak eksperyans pou bay imigran yo sèvis, epi li kapab mande oswa aksepte sèlman yon frè minim pou sèvis sa yo. Pou yon lis òganizasyon BIA rekonèt, gade nan <http://www.usdoj.gov/eoir/statspub/recognitionaccreditationroster.pdf>.
- **Yon reprezantan akredite.** Se moun ki gen koneksyon ak “ òganizasyon rekonèt ” BIA yo. Reprezantan sa yo ka mande oswa aksepte sèlman frè minim pou sèvis yo. Pou yon lis reprezantan BIA rekonèt, gade nan <http://www.usdoj.gov/eoir/statspub/accreditedreproster.pdf>.
- **Yon reprezantan kalifye.** Se moun ki pral ofri sèvis gratis. Reprezantan sa yo oblije gen konesans sou lwa imigrasyon ak règleman tribinal la. Egzanp reprezantan ki kalifye genyen ladan yo etidyan ak moun ki gradye nan lekòl dwa ki gen bon karaktè moral epi ki gen afilyasyon pèsònèl oswa pwofesyonèl avèk ou (fanmi, vwazen, klèje, konpayon travay ou, zanmi).
- **Founisè sèvis legal gratis.** Biwo Chèf Jij Imigrasyon an genyen yon lis founisè sèvis legal gratis, yo rekonèt, pou moun ki gen ka jijman imigrasyon (gade nan <http://www.usdoj.gov/eoir/probono/states.htm>). Se yon lis avoka ak òganizasyon ki ka aksepte reprezante imigran nan jijman devan tribinal imigrasyon yo. Avoka ak òganizasyon nan lis sa a dakò pou ede imigran pro bono (gratis) sèlman pou ka jijman nan imigrasyon, kidonk genyen ladan yo ki pap kapab ede w avèk zafè ki pa gen pou wè ak tribinal (tankou, petisyon pou visa, natiralizasyon, eksetera...).
- **Pwogram Pro Bono.** W ap jwenn dabitid lis òganizasyon lokal ak reprezantan yo rekonèt antanke pro bono (gratis) nan chak biwo lokal USCIS.

SI OU SE YON VIKTIM ABI FAMILYAL

Si ou se yon viktim abi famiyal, ou ka jwenn èd lè ou rele liy nasyonal asistans pou vyolans famiyal nan 1-800-799-7233 oswa 1-800-787-3224 (pou moun ki gen pwoblèm tande). Gen èd nan lang panyòl ak lòt lang.

Lwa sou vyolans kont fanm (The Violence Against Women Act) pèmèt madanm ak pitit sitwayen ameriken ak rezidan pèmanan yo abize pou yo “ fè petisyon poutèt yo ”, oswa ranpli pwòp petisyon yo poukont yo pou vin rezidan pèmanan. Gade nan <http://www.uscis.gov> oswa rele Liy nasyonal asistans pou vyolans famiyal pou plis enfòmasyon.

Fètatansyon ak Magouy Konsiltan Imigrasyon !

Anpil moun ki travay nan zafè imigrasyon byen kalifye epi onèt epi yo ka ofri bon sèvis bay imigran. Sepandan, genyen kèk moun ki konn pran avantaj sou imigran yo.

Anvan ou decide pou resevwa èd ak zafè imigrasyon, epi anvan ou peye ankenn lajan, ou dwe fè kèk rechèch pou w ka pran bon desizyon sou ki kalite èd legal ou bezwen. Pwoteje tèt ou pou w pa vini yon viktim magouy nan zafè imigrasyon.

Men kèk bagay pou w sonje :

- Pa gen ankenn òganizasyon prive oswa moun k ap bay èd ak zafè imigrasyon ki gen yon koneksyon espesyal ak USCIS. Poze kesyon konsènan moun ki fè pwomès ki parèt twò bèl oswa ki di yo genyen yon relasyon espesyal ak USCIS. Pa kwè moun ki garanti w rezilta oswa ki di w yo pral fè pwosesis la mache pi vit. Si ou pa kalifye pou yon benefis pou imigran, menmsi ou genyen yon avoka oswa yon konsiltan nan zafè imigrasyon sa pa pral chanje sitiyasyon an.
- Gen kèk konsiltan, ajans vwayaj, biwo imobilye (real estate), ak moun yo rele “ notè piblik ” ki bay sèvis imigrasyon. Asire ou poze kesyon sou kalifikasyon yo epi mande pou wè kopi lèt akreditasyon BIA yo oswa sètifika yo pase egzamen avoka leta. Kèk moun ki di yo kalifye pou bay sèvis legal pa kalifye tout bon vre. Moun sa yo kapab fè erè ki ka koze w anpil gwo pwoblèm.
- Si w itilize yon konsiltan imigrasyon oswa avoka, fè yon kontra alekri. Kontra a dwe nan lang anglè ak nan lang natif natal ou, si anglè se pa lang natif natal ou. Tout sèvis yo pral ba ou dwe ekri sou kontra a epi endike konbyen sèvis yo pral koute. Mande pou kèk referans anvan ou siyen kontra a.
- Eseye evite peye lajan kach pou sèvis yo. Asire w ou genyen resi pou peman ou fè. Asire ou kenbe tout dokiman orijinal ou yo.
- Pa janm siyen yon fòmilè oswa yon aplikasyon ki vid. Asire w ou konprann sa w ap siyen an.

Mande èd si yon konsiltan imigrasyon fè magouy sou ou. Rele pwokirè jeneral eta w la oswa lokalite w la, depatman zafè konsomatè, oswa depatman lapolis lokal la.

Konsekans aksyon kriminèl pou rezidan pèmanan

Etazini se yon sosyete ki respekte lalwa. Rezidan pèmanan ameriken oblije obeyi tout lwa yo. Si w se yon rezidan pèmanan epi ou mele oswa ou koupab de yon krim Ozetazini, ou ka genyen anpil pwoblèm. Yo ka mete w deyò nan peyi a, yo ka pa pèmèt ou retounen Ozetazini si ou kite peyi a, epi, nan sèten sikonstans, ou ka pèdi kalifikasyon w pou sitwayènte amerikèn. Egzanp krim ki kapab afekte estati rezidan pèmanan ou se :

- Yon krim yo defini antanke yon “ deli grav ”, ki se krim vyolans ki se deli avèk yon santans prizon pou yon ane oswa plis.
- Asasinay.
- Aktivite teworis.
- Vyòl.
- Krim seksyèl sou yon timoun.
- Trafik ilegal dwòg, trafik zamafe, oswa trafik moun.
- Yon krim “ konpòtman ilegal ” (moral turpitude), ki se jeneralman yon krim ki fèt ak entansyon pou vòlè oswa fè fwòd ; yon krim kote yo menase oswa fè tò fizik ; yon krim kote konpòtman danjere kote tò fizik ; oswa yon krim seksyèl.

Genyen gwo konsekans grav pou ou antanke yon rezidan pèmanan si ou :

- Manti pou resevwa benefis imigrasyon pou oumenm oswa yon lòt moun.
- Di ou se yon sitwayen ameriken alòske se pa vre.
- Vote nan eleksyon federal oswa eleksyon lokal ki rezève pou sitwayen ameriken sèlman.
- Se yon “ tafyatè ” – yon moun ki sou oswa yon moun ki itilize dwòg ilegal prèske tout tan.
- Marye avèk plis pase yon sèl moun anmenmtan.
- Pa okipe fanmi ou oswa pa peye frè sipò pou timoun oswa madanm jan lalwa mande pou fè sa.
- Yo arete w pou atak oswa menas sou yon manm fanmi ou, tankou enfraksyon yon lòd pwoteksyon. Yo rele sa vyolans familyal.
- Manti pou resevwa benefis piblik.
- Pa ranpli deklarasyon revni lè pou fè sa.
- Pa anrijistre ekspres nan Sèvis Selektif si ou se yon gason ki gen ant 18 ak 26 an.
- Ede yon moun ki pa sitwayen ameriken oswa rezidan ameriken pou antre Ozetazini nan fason ki pa legal menm si moun sa se yon fanmi pwòch ak menm si yo p ap peye w.

Si ou komèt oswa yo akize w de yon krim, anvan ou aplike pou yon benefis imigrasyon ou dwe pale ansanm ak yon avoka imigrasyon ki gen bon repitasyon oswa yon òganizasyon ki baze nan kominote a ki bay imigran sèvis legal. Gade paj 9 pou enfòmasyon sou ki jan pou jwenn asistans legal.

Lè w ap etabli w Ozetazini

Seksyon sa a bay enfòmasyon ki ka ede w adapte w ak lavi Ozetazini. Ou pral jwenn enfòmasyon sou kouman pou chèche kay ak travay, kouman pou jwenn yon nimewo Sekirite Sosyal ak yon lisans chofè, kouman pou jere lajan w, epi jwenn swen lasante pou oumenm ak tout fanmi w.

Lè w ap chèche yon kote pou rete

Ou ka chwazi ki kote ou vle rete Ozetazini. Anpil moun rete ak zanmi oswa ak fanmi yo lè yo fèk vini. Kou yo jwenn yon travay, yo al rete nan pwòp kay yo. Pafwa òganizasyon relijye oswa òganizasyon kominotè yo konn ede yo tou jwenn kote pou yo rete tanporèman.

Ozetazini, majorite moun depanse apeprè 25 pousan salè yo pou peye kay. Men kèk chwa ou genyen nan zafè kay :

Lwe yon kay

Ou ka lwe yon apatman oswa yon kay. Ou ka jwenn yo plizyè fason :

- Chèche anons sou bildin ki ekri “Apartment Available” (“Apatman disponib”) oswa “For Rent” (“Lokasyon”).
- Gade nan seksyon jounal la ki rele “Classified Advertisements” (“Anons klase”) oswa (“Anons”). Chèche paj ki make “Apartments for Rent” (“Apatman pou lwe”) ak “Homes for Rent” (“Kay pou lwe”). Seksyon nan paj sa yo ap gen enfòmasyon sou kay yo, tankou kote yo sitiye, ki kantite chanm yo genyen, ak konbyen kòb lwaye a ye.
- Gade nan seksyon “Property Management” (“Jesyon imobilye”) ki nan paj jòn nan anyè telefòn lan. Sa yo se konpayi ki lwe kay. Konpayi sa yo ka mande w peye yon frè pou yo sa ede w chèche yon kay.
- Mande zanmi ak fanmi w oswa moun ki nan travay ou si yo pa konnen kèk kote y ap lwe.
- Gade sou tablo afichaj ki nan bibliyotèk yo, makèt yo, ak sant kominotè yo pou anons ki ekri “For Rent” (“Pou lwe”).
- Chèche sou Entènèt la pou kote y ap lwe. Si ou pa gen yon òdinatè lakay ou, ou kapab ale nan bibliyotèk piblik ki nan katye w la oswa nan yon biznis ki chaje w lajan pou sèvi ak yon òdinatè ki gen sèvis Entènèt (Internet café).
- Rele yon ajan imobilye ki travay nan zòn ou an.

Men a ki sa pou atann ou lè w ap lwe yon kay

Lè w ap fè yon aplikasyon pou sa lwe yon kote. Yo rele moun ki gen apatman oswa kay pou lwe “pwopriyetè”. Yon pwopriyetè ka mande w pou ranpli yon fòmilè aplikasyon pou ka lwe. Fòmilè aplikasyon sa a se yon mwayen pou pwopriyetè a verifye si ou gen lajan pou peye lwaye a.

Fòmilè aplikasyon an ka mande pou bay yon nimewo Sekirite Sosyal ak prèv ki montre w ap travay. Si ou poko genyen yon nimewo Sekirite Sosyal ou ka sèvi ak kat rezidan pèmanan w lan. Ou ka montre souch chèk travay ou a kòm prèv w ap travay. Epitou yo ka mande w pou peye yon frè minim pou aplikasyon an.

Si ou poko ap travay, ou ka bezwen yon lòt moun siyen kontra lokasyon an ansanm ak ou. Moun sa a rele yon “ko-siyatè”. Si ou paka peye lwaye a, ko-siyatè a ap oblije peye lwaye a pou ou.

Lè w ap siyen yon afèmaj. Ou siyen yon kontra lokasyon oswa “ afèmaj ” si pwopriyetè a dakò pou ou lwe kote a. Lè ou siyen yon afèmaj, ou aksepte pou peye lwaye w alè epitou pou w rete nan kay la pou yon tan byen detèmine. Pifò afèmaj yo se pou (1) ennan. Ou ka jwenn kay tou pou peryòd ki pi kout pase sa, tankou pou yon mwa. Ou ka peye plis lajan pou yon afèmaj ki kout pase pou youn ki pi long.

Lè ou siyen yon afèmaj, ou aksepte pou kenbe kay la pwòp epi nan bon kondisyon. Si ou domaje kay w ap lwe a, yo gen dwa fè w peye anplis pou sa. Epitou afèmaj lan gen dwa site kantite moun ki ka rete nan kay la.

Yon afèmaj se yon dokiman legal. Se pou respekte pati pa w la nan kontra a. Se pou pwopriyetè yo tou respekte pati pa yo. Se pou yo kenbe pwopriyete a an sekirite epi nan bon kondisyon.

Lè w ap peye yon depo kòm garanti. Anjeneral, lokatè yo konn peye yon depo kòm garanti lè yo rantre nan kay la. Dabitid depo sa a reprezante yon mwa lwaye. Yo pral remèt ou depo sa a si lè w ale, ou kite kay la pwòp epi nan bon kondisyon. Si se pa sa, pwopriyetè a ka kenbe yon pati oswa tout depo a pou li sa peye pou netwayaj epi pou l fè kèk reparasyon.

Anvan ou rantre nan kay la oswa apatman an, se pou fè yon enspeksyon. Fè pwopriyetè a konnen si ou jwenn nenpòt pwoblèm. Pale ak pwopriyetè a anvan ou kite kay la pou sa konnen ki reparasyon pou w fè pou sa jwenn tout montan depo kòm garanti w lan.

Lè w ap peye lòt frè lokasyon. Nan sèten kay oswa apatman, peman lwaye a tou gen ladan l peman pou sèvis piblik (gaz, kouran, chofaj, dlo, ak koleksyon fatra). Gen de lòt ki mande pou peye depans sa yo apa. Mande pwopriyetè a si sèvis piblik enkli nan peman lwaye a. Si yo enkli nan lwaye a, asire w enfòmasyon sa a nan kontra lokasyon an anvan ou siyen li. Si sèvis piblik pa enkli nan lwaye a, li bon pou ta konnen konbyen yo pral koute. Depans pou sèten sèvis piblik ap pi plis pandan sezon ete a (akòz èkondisyon) oswa pandan sezon livè (akòz chofaj).

LÈ POU KÈK REPARASYON FÈT

Se pou pwopriyetè yo kenbe kay oswa apatman w ap lwe a an sekirite epi nan bon kondisyon. Si ou gen yon pwoblèm :

- **Premyèman, pale ak pwopriyetè w la. Fè l konnen ki sa pwoblèm lan ye epi di l ou vle pou l repare l.**
- **Après, ekri yon lèt bay pwopriyetè a pou di l ki sa pwoblèm nan ye. Kenbe yon kopi lèt la pou tèt ou.**
- **Finalman, rele biwo lojman nan zòn ou an. Majorite gouvènman minisipal oswa lokal yo gen moun ki fè enspeksyon nan kay yo pou verifeye si gen pwoblèm. Mande enspektè a pou l vizite kote w rete a epi montre l tout pwoblèm yo.**

Si pwopriyetè a pa repare pwoblèm yo, ou kapab anmezi pou pote yon plent legal kont li.

Lè w ap soti nan yon afèmaj. Lè w soti nan yon kontra lokasyon sa rele “ tèminal yon afèmaj ”. Pwopriyetè a ka aksepte pou soti nan afèmaj lan anvan lè si li jwenn yon lòt moun pou lwe kay la. Si li pa jwenn moun, ou kapab gen pou peye lwaye chak mwa jouk ou rive nan dat limit afèmaj lan, menmsi ou pap rete nan kay la. Ou ka pèdi depo sekirite w la tou si ou kite anvan dat limit afèmaj la. Bay pwopriyetè a yon avi alekri ki deklare ou vle kite kay la. Majorite pwopriyetè yo egzije yon avi omwen 30 jou anvan ou kite.

SE POU KONNEN DWA W YO : DISKRIMINASYON NAN ZAFÈ LOJMAN PA AKSEPTAB

Pwopriyetè pa gen dwa refize lwe w yon kote akòz ki moun ou ye. Se yon vyolasyon lalwa pou pwopriyetè yo rejte w akòz :

- ras oswa koulè po w.
- peyi kote w soti.
- relijyon w.
- sèks ou.
- yon andikap fizik.
- leta sivil ou, pa egzanp si ou se yon moun marye oswa yon selibatè.

Si ou gen enpresyon yo refize lwe w yon kay poutèt youn nan rezon sa yo, ou ka kontakte Depatman Lojman ak Devlopman Iben Ozetazini (U.S. Department of Housing and Urban Development [HUD]) pa telefòn nan nimewo 1-800-669-9777. Yo bay enfòmasyon an nan lang anglè ak nan lang panyòl.

→ **TI KONSEY :** Si w ap demenaje, ou ta dwe avize biwo lapòs ameriken an pou yo sa voye kourye w yo nan nouvo adrès la. Ou ka ale sou Entènèt la pou chanje adrès ou, ale nan <http://www.usps.com> oswa vizite biwo postal lokal la epi mande yon “Moving Guide” (“Gid pou demenajman”). Epi tou pa bliye pou ranpli epi remèt fòmilè AR-11 bay DHS. Gade paj 8 pou enstriksyon yo.

Lè w ap achte yon kay

Pou anpil moun, achte yon kay reprezante yon pati nan “Rèv tout ameriken” an. Gen anpil avantaj pou posede yon kay epi sa pote anpil responsablite tou.

Ajan imobilye ka ede w jwenn yon kay pou achte. Mande zanmi oswa moun k ap travay ak ou oswa rele yon ajans imobilye nan zòn ou an pou yo sa ba ou non yon ajan. Mande pou yon ajan ki konn zòn kote ou vle achte kay ou fen e byen. Ou ka chèche nan seksyon “Classifieds” (“Anons”) ki nan paj “Homes for Sale” (“Kay pou vann”) ki nan jounal la. Ou ka chèche tou pou pankat ki ekri “For Sale” (“Pou vann”) ki nan katye ou renmen yo.

Pifò moun bezwen fè yon prè labank pou peye pou yon kay ; sa rele yon “ipotèk” (mògedj). Ou ka jwenn yon ipotèk nan yon bank lokal oswa nan yon konpayi ki fè ipotèk. Lè ou gen pou fè yon ipotèk sa vle di ou prete lajan a yon to enterè byen presi epi pou yon peryòd tan byen presi.

Enterè ou peye sou ipotèk ou a ka pase kòm dediksyon lè w ap ranpli deklarasyon sou revni federal ou an (income tax).

→ **TI KONSEY :** Fè trèzatasyon ak bank oswa konpayi k ap prete lajan epi ki chaje to enterè sou ipotèk ki wo anpil. Gen kèk bank oswa konpayi k ap prete lajan ki ka eseye chaje w plis poutèt yo wè ou fèk vini nan peyi a. Gen lwa ki pwoteje kont fwòd, depans ki pa nesèsè, ak diskriminasyon ki fèt lè yon moun ap achte yon kay. Pou jwenn plis enfòmasyon vizite seksyon “Homes” (“Kay”) ki nan adrès Entènèt <http://www.hud.gov>.

Li nesesè tou pou w achte yon asirans pou pwopriyete kay pou ede w peye pou nenpòt domaj posib ki fèt nan kay ou a. Dabitid asirans kouvri domaj ki fèt akòz move tan, dife, oswa vòl. Eitou w ap gen pou peye enpo lokatif sou valè kay la.

Yon ajan imobilye oswa yon avoka ki okipe zafè imobilye ka ede w jwenn yon ipotèk ak asirans. Li ka ede w ranpli fòmilè pou achte kay la tou. Yon ajan imobilye pa ta dwe chaje w yon frè pou achte yon kay. Sepandan, ou ka byen gen pou peye avoka ki okipe zafè imobilye a yon frè pou li sa ede w ranpli fòmilè yo. W ap gen pou peye frè pou ipotèk ou a epi pou anrejistre fòmilè legal yo avèk leta. Frè sa yo rele “ frè kloti tranzaksyon an ” (“closing costs”). Se pou ajan imobilye a oswa bank oswa konpayi k ap fè ipotèk la di w konbyen kòb frè sa yo ap ye anvan menm ou siyen fòmilè acha final pou kay la.

ENFÒMASYON SIPLEMANTE SOU ACHE OSWA LWE YON KAY

Vizite sit Entènèt Depatman Lojman ak Devlopman Iben Ozetazini nan <http://www.hud.gov> oswa rele nan nimewo 1-800-569-4287 pou enfòmasyon nan lang anglè ak nan lang panyòl. Pou enfòmasyon sou achte kay ak pou jwenn yon ipotèk, vizite sit Entènèt pou Sant Federal Enfòmasyon pou Sitwayen an (Federal Citizen Information Center) nan <http://www.pueblo.gsa.gov>. Eitou gade nan seksyon “For Homeowners and Home Buyers” (“ Pou pwopriyete kay ak achte kay ”) ki sou sit Entènèt la nan <http://www.fanniemae.com>.

Pou jwenn yon nimewo Sekirite Sosyal

Antanke yon rezidan pèmanan, ou ka jwenn yon nimewo Sekirite Sosyal (SSN). Yon nimewo Sekirite Sosyal se yon nimewo gouvènman ameriken an ba ou. Li ede gouvènman an gen kontwòl sou revni w yo ak benefis ou ka resewa yo. Bank ak lòt ajans, tankou lekòl yo, itilize l tou pou idantifye w. Yo ka mande w pou SSN ou lè w ap lwe yon apatman oswa lè w ap achte yon kay.

Depatman gouvènman an ki anchaj Sekirite Sosyal rele Administrasyon Sekirite Sosyal. Men sa pou fè pou jwenn biwo Sekirite Sosyal ki pi pre w la :

- Mande zanmi oswa vwazen w yo kote pou jwenn biwo Sekirite Sosyal ki pi pre w la.
- Rele nan nimewo 1-800-772-1213 ant 7 è dimaten ak 7 è diswa. Enfòmasyon an nan lang anglè ak lang panyòl. Yo ofri sèvis entèprèt gratis.
- Chèche adrès la nan paj ble nan anyè telefòn lan.
- Chèche nan sit wèb Administrasyon Sekirite Sosyal la nan <http://www.socialsecurity.gov>. Oswa, pou panyòl, nan <http://www.segurosocial.gov/espanol/>.

SI OU PA PALE ANGLÈ

Biwo Sekirite Sosyal la ka mete w an kontak ak yon entèprèt, san ou pa peye, pou li sa ede w aplike pou yon nimewo Sekirite Sosyal. Di moun ki reponn telefòn lan nan nimewo 1-800-772-1213 ou pa pale anglè. Yo pral chèche yon entèprèt pou ede w nan telefòn lan. Ou ka jwenn asistans yon entèprèt tou lè ou vizite biwo Sekirite Sosyal la.

Sit wèb Administrasyon Sekirite Sosyal la gen enfòmasyon itil pou moun ki vini Ozetazini pou premye fwa. Gen yon seksyon nan sit wèb la ki gen enfòmasyon nan 14 lang sou Sekirite Sosyal. Vizite <http://www.socialsecurity.gov>. Oswa, pou panyòl, nan <http://www.segurosocial.gov/espanol/>.

Ou pa bezwen ranpli yon aplikasyon oswa ale nan biwo Sekirite Sosyal la pou jwenn yon nimewo Sekirite Sosyal, si :

- Ou te mande pou yon nimewo Sekirite Sosyal oswa yon kat lè w te aplike pou yon viza imigran EPI
- Ou te aplike pou yon viza imigran nan mwa oktòb 2002 oswa apre, EPI
- Ou te gen 18 an daj oswa ou te pi gran lè w te ranre Ozetazini.

EVITE VÒL IDANTITE

“ Vòl idantite ” vle di yon moun vòlè enfòmasyon pèsònèl ou, tankou nimewo Sekirite Sosyal ou oswa nimewo kont anbank ou. Yo ka sèvi ak enfòmasyon sa a pou pran lajan sou kont anbank ou oswa pou gen yon kat kredi sou non w. Vòl idantite se yon krim ki grav. Men sa pou fè pou pwoteje tèt ou :

- Asire w ou konnen epi fè moun oswa biznis w ap bay enfòmasyon pèsònèl ou yo konfyans, sitou lè w ap bay enfòmasyon sa yo nan telefòn oswa sou Entènèt la.
- Kite kat Sekirite Sosyal ou lakay ou nan yon kote ki an sekirite. Piga ou pote l sou ou.
- Pote sou ou sèlman dokiman idantifikasyon oswa kat kredi ou bezwen nan moman an. Kite lòt yo lakay ou nan yon kote ki an sekirite.
- Dechire oswa detwi an ti moso nenpòt papye oswa fòmilè ki gen enfòmasyon pèsònèl ou sou yo, anvan ou jete yo nan fatra.

Si ou gen yon pwoblèm ak vòl idantite, ou ka jwenn asistans lè w rele Liy Asistans pou vòl Idantite Komisyon Komès Federal la (Federal Trade Commission's ID Theft Hotline) nan nimewo 1-877-438-4338. Ou ka jwenn enfòmasyon tou nan <http://www.ftc.gov/bcp/edu/microsites/idtheft>.

Nan sitiyasyon sa a, se Depatman Deta ak Depatman Sekirite Nasyonal (Departments of State and Homeland Security) yo ki te voye enfòmasyon ki te nesèsè bay Administrasyon Sekirite Sosyal la pou asiyen yon SSN (nimewo Sekirite Sosyal) pou ou. Administrasyon Sekirite Sosyal la pral asiyen yon SSN pou ou epi l ap voye kat SSN ou an nan adrès Ozetazini kote USCIS voye kat rezidans pèmanan w lan. Ou ta dwe resevwa kat SSN ou an apeprè twa semenn apre ou rive Ozetazini. Si ou pa resevwa kat ou a omwen twa semenn apre ou rive Ozetazini oswa si ou chanje adrès kote ou abitye resevwa kourye w yo apre ou vin Ozetazini men anvan ou resevwa kat SSN ou an, kontakte Administrasyon Sekirite Sosyal la.

Ou dwe ale nan yon biwo Sekirite Sosyal pou jwenn yon nimewo Sekirite Sosyal si :

- Ou pa t mande pou yon nimewo Sekirite Sosyal oswa yon kat lè w te aplike pou yon viza imigran OSWA
- Ou te aplike pou kat viza imigran w lan anvan mwa oktòb 2002, OSWA
- Ou potko gen 18 an daj lè ou te rantre Ozetazini.

Yon anplwaye Sekirite Sosyal pral ede w aplike pou yon SSN. Pote dokiman sa yo lè ou ale nan biwo a pou aplike :

- Yon batistè oswa yon dokiman tankou paspò w ki montre kilè ak ki kote ou te fèt, EPI
- Yon dokiman ki montre estati ou kòm imigran, ak tout otorizasyon pou travay Ozetazini. Dokiman sa a se kapab kat rezidans pèmanan w lan oswa paspò w la ki gen yon so imigrasyon oswa yon etikèt viza.

W ap resevwa nimewo Sekirite Sosyal ou pa lapòs. Ou sipoze resevwa kat Sekirite Sosyal ou a apeprè de semenn apre Administrasyon Sekirite Sosyal la fin resevwa tout dokiman nesèsè pou aplikasyon w lan. Si gen nesèsite pou yo verifye nenpòt nan dokiman w yo, sa gen dwa pran plis tan pou resevwa SSN ou an.

Lè w ap jere lajan w

Lè pou ouvri yon kont labank

Yon kont labank se yon kote ki an sekirite pou kenbe lajan w. Bank yo gen plizyè kalite kont diferan. Kont kouran (pou peye bòdwo) ak kont depay (pou resevwa enterè sou lajan w lan) se de (2) kont ki pi komen yo. Ou ka ouvri yon kont pou tèt ou sèlman oswa yon kont komen ak mari oubyen madanm ou oswa ak yon lòt moun. Bank yo ka chaje w frè pou sèten nan sèvis yo ofri w yo.

Kès kredi (credit unions) ak asosyasyon depay ak prè se lòt opsyon pou fè tranzaksyon bankè. Travay ou gen dwa gen yon kès kredi ou ka antre ladan l. Kès kredi ofri majorite sèvis bank yo ofri, sepandan anpil nan yo ofri sèvis siplemantè. Konpare sèvis yo, frè yo, orè yo, ak kote bank yo sitiye anvan ou ouvri yon kont, konsa ou va chwazi youn ki satisfè bezwen w pi byen.

→ **TI KONSÈY :** Plizyè magazen ofri sèvis pou ankese chèk ak sèvis pou voye lajan nan peyi etranje, men sa koute lajan. Tyeke pou wè si bank ou an ofri sèvis sa yo pou mwens kòb.

KENBE LAJAN W AN SEKIRITE

Li pa pridan pou kite gwo kantite lajan lakay ou. Li pa pridan nonplis pou mache ak gwo kantite lajan sou ou. Yo ka vòlè l oswa ou ka pèdi l. Lajan w an sekirite si ou mete li nan yon bank ki se yon manm Kòporasyon Federal pou Asirans Depo (Federal Deposit Insurance Corporation [FDIC]). FDIC a bay bank yo asirans pou pwoteje lajan w. Si bank ou an vin fèmen definitivman, FDIC ap peye montan lajan ki te nan kont anbank ou jiska yon limit \$100 000. Asire w bank ou chwazi a gen asirans FDIC.

Lè w ap ouvri yon kont labank, yo pral mande w pou bay prèv idantite w. Ou ka sèvi ak kat rezidans pèmanan w lan oswa lisans chofè w la. W ap gen pou bay bank la yon lajan tou – ki rele yon “ depo ” – pou mete nan kont ou. Apre kèk jou, ou ka pran lajan nan kont lan. Sa rele “ Fè tiraj ” lajan. Ou ka fè tiraj lajan lè ou ekri yon chèk, ale nan yon Gichè Otomatik (ATM), oswa ranpli yon fòmilè pou fè tiraj nan bank lan.

Lè w ap itilize kont anbank ou an

Ou ka pran lajan nan kont anbank ou lè ou itilize yon chèk pèsònèl oswa yon kat ATM. Asire w se oumenm sèlman ak, si ou gen youn, moun ki gen kont komen ak ou an ki gen aksè nan kont ou an.

Chèk pèsònèl. Lè ou ouvri kont kouran w lan, w ap resevwa yon apwovizyonman chèk pèsònèl. Chèk sa yo se fòmilè w ap ranpli pou peye pou yon bagay. Chèk yo la pou fè bank ou an konnen pou li peye moun oswa biznis ou ekri non an sou chèk la. Kenbe chèk sa yo yon kote ki an sekirite.

Kat ATM. Ou ka mande bank ou an pou yon kat ATM. Se yon ti kat plastik ki relye ak kont anbank ou. Sèvi ak kat sa a pou pran lajan oswa fè depo lajan nan kont anbank ou nan yon machin ATM. Anjeneral ou pa peye yon frè pou sèvi ak ATM pwòp bank ou. Ou ka peye yon frè si ou sèvi ak ATM nan yon lòt bank.

Anplwaye bank lan ap montre w kouman pou sèvi ak yon kat ATM epi y ap ba w yon nimewo espesyal, ki rele yon PIN (nimewo idantifikasyon pèsònèl) pou sa itilize nan ATM nan. Fè atansyon lè w ap itilize ATM yo. Piga ou janm bay yon moun nimewo PIN ou oswa kat ATM ou. Yo ka sèvi ak li pou pran lajan sou kont anbank ou.

Kat debi. Bank ou ka ba w yon kat debi pou itilize pou kont kouran w lan. Pafwa kat ATM ou an ka sèvi tankou yon kat debi tou. Kat debi pèmèt ou peye pou yon bagay san ou pa gen pou ekri yon chèk, li fè bank lan voye lajan an dirèkteman bay biznis kote w ap achte a.

Chèk bankè. Chèk bankè se chèk bank lan prepare lè w mande yo. Ou bay bank lan lajan epi yo emèt yon chèk bankè pou montan lajan an alòd moun oswa biznis ou vle ki resevwa l la. Bank yo ka chaje yon frè pou chèk bankè yo.

KAT KREDI

Kat kredi – ki rele “ kat pou achte ” tou – pèmèt ou fè acha epi peye yo apre. Bank, magazen, ak ponp gazolin se kèk nan biznis ki ka ba w yon kat kredi. Chak mwa ou resevwa yon bil pa lapòs pou tout acha ou fè ak kat kredi w la. Si ou peye tout montan ki sou bil la lè w resevwa l, ou pa gen pou peye enterè. Si ou pa peye tout montan an oswa si ou voye peman an anreta, y ap chaje w enterè epitou petèt yon frè siplemantè. Gen sèten kat kredi ki gen to enterè ki wo anpil.

Fè atansyon lè w ap bay lòt moun nimewo kat kredi w, sitou lè w ap bay li pa telefòn oswa sou Entènèt la. Asire w ou konnen epi ou fè moun oswa biznis ki mande w nimewo a konfyans.

► **TI KONSÈY :** Tyeke bil kat kredi w la chak mwa pou asire w tout chaj yo kòrèk. Si ou wè yon chaj ou pa t fè, rele konpayi kat kredi a toutsuit. Anjeneral ou pa gen pou peye pou chaj ou pa t fè yo si ou avize konpayi kat kredi a toutsuit.

Ekri nimewo tout kont anbank yo, tout kat debi, ATM ak kat kredi ou genyen. Epitou ekri nimewo telefòn konpayi sa yo. Kenbe enfòmasyon sa a nan yon kote an sekirite. Si ou pèdi pòtfèy ou oswa yo vòlè li, ou ka rele konpayi yo epi anile tout kat ou yo. Sa va anpeche yon lòt moun itilize kat ou yo ilegalman.

EVALYASYON KREDI W

Ozetazini, fason ou jere kredi w enpòtan anpil. Gen òganizasyon ki kreye yon sistèm “ pwen kredi ” oswa “ evalyasyon kredi ” pou ou tou depan sou jan ou peye bil ou yo, konbyen prè ou genyen sou non w, ak lòt faktè. Evalyasyon kredi sa a trèzenpòtan pou lè ou vle achte yon kay, yon machin, oswa fè yon prè. Men kèk bagay pou fè pou sa gen yon bon evalyasyon kredi :

- Peye bil ou yo alè.
- Kenbe balans sou kat kredi w yo ba. Peye omwen minimòm montan ou dwe a chak mwa.
- Pa aplike pou plizyè prè oswa kat kredi.

Dapre lalwa federal, ou ka resevwa yon rapò sou kredi ou yon fwa pa ane pou gratis. Si ou ta renmen resevwa yon kopi rapò sou evalyasyon kredi w, ou ka rele nan 1-877-322-8228 oswa ale nan sit wèb <http://www.annualcreditreport.com>.

Lè w ap chèche yon travay

Gen plizyè fason pou chèche yon travay Ozetazini. Pou sa gen plis chans jwenn yon travay, ou ka :

- Mande zanmi, vwazen, fanmi oswa lòt moun nan kominote w la enfòmasyon sou travay k ap chèche moun oswa bon kote pou travay.
- Gade nan seksyon “Classifieds” (“ Anons ”) ki nan paj “Employment” (“ Travay ”) nan journal la.
- Chèche siy ki make “Help Wanted” (“ Asistans nesese ”) ki sou vit biznis lokal yo.
- Ale nan biwo travay oswa biwo resous imèn pou biznis ki nan zòn ou an yo pou mande si y ap chèche moun pou travay.
- Vizite ajans kominotè ki ede imigran jwenn travay oswa ki ede yo jwenn pwogram fòmasyon travay.
- Gade sou tablo afich ki nan bibliyotèk, makèt, ak sant kominotè lokal yo pou avi sou travay k ap chèche moun.
- Tyeke ak depatman sèvis travay ki nan eta w la.
- Chèche travay sou Entènèt la. Si w ap itilize yon òdinatè nan bibliyotèk ou an, anpwlaye k ap travay nan bibliyotèk la ka ede w kòmanse pwosesis la.

Lè w ap aplike pou yon travay

Pifò konpayi travay yo ap mande w pou ranpli yon aplikasyon pou travay. Se yon fòmilè ki gen kesyon sou adrès, fòmasyon akademik, ak esperyans travay ou genyen. Yo gen dwa mande w tou pou enfòmasyon sou moun ou te travay ak yo anvan. Yo rele yo “ referans ”, epi travay la ka vle rele yo pou poze yo kèk kesyon sou oumenm.

Ou ka bezwen prepare yon “ rezime ” ki gen lis esperyans travay ou. Yon rezime fè travay ou konnen enfòmasyon sou ansyen travay ou te genyen, sou fòmasyon akademik ou oswa fòmasyon ou te resevwa, epi sou aptitud ou genyen nan travay. Ale ak rezime ou lè w ap fè aplikasyon pou travay.

Yon bon rezime :

- Gen non w, adrès ou ak nimewo telefòn ou.
- Gen yon lis ansyen travay ou ak dat ou te travay yo.
- Montre nivo fòmasyon akademik ou.
- Montre nenpòt aptitud espesyal ou genyen.
- Fasil pou li epi pa gen okenn erè.

Tyeke ak ajans sèvis kominotè lokal yo pou wè si yo ka ede w prepare yon rezime. Biznis prive ka ede ak sa tou, men yo chaje yon frè pou sa.

KI SA BENEFIS YE ?

Anplis de salè w, gen kèk travay ki ofri “ benefis ” travay siplemantè. Benefis yo ka gen ladan yo :

- Swen medikal.
- Swen dantè.
- Swen pou zye.
- Asirans vi.
- Plan retrèt.

Travay yo ka peye enpe oswa tout frè benefis sa yo. Poze kesyon sou benefis travay la ap ofri yo.

Entèvyou pou travay la

Patwon yo ka vle rankontre avèk ou pou pale de travay la. Yo pral mande pou pale de ansyen travay ou te genyen epitou y ap poze w kèk kesyon sou aptitud ou genyen yo. Ou ka fè pratik reponn kesyon sou ansyen travay ou yo ak aptitud ou genyen yo ak yon zanmi oswa yon manm fanmi w, konsa wa pare pou entèvyou a. Ou ka poze patwon an kesyon tou. Se yon bon opòtinite pou gen enfòmasyon sou travay la.

SE POU KONNEN DWA W YO : LALWA FEDERAL PWOTEJE ANPLWAYE YO

Plizyè lwa federal entèdi pou patwon yo fè diskriminasyon kont moun k ap chèche yon travay. Etazini gen lwa ki entèdi diskriminasyon sou :

- Ras, koulè po, relijyon, peyi natif natal ak sèks (Lwa sou Dwa Sivil [Civil Rights Act]).
- Laj (Lwa sou Diskriminasyon Laj nan Travay [Age Discrimination in Employment Act]).
- Andikap (Lwa sou Ameriken ki gen Andikap [Americans with Disabilities Act]).
- Sèks (Lwa sou Salè Egal [Equal Pay Act]).

Pou plis enfòmasyon sou pwoteksyon sa yo, vizite sit Entènèt Komisyon Opòtinite Egal nan Travay Ozetazini an (U.S. Equal Employment Opportunity Commission) nan <http://www.eeoc.gov> oswa rele nan 1-800-669-4000 ak 1-800-669-6820 (pou moun ki gen pwoblèm tande).

Gen lòt lwa ki ede kenbe kote travay yo an sekirite, ofri jou konje an ka dijans famiyal oswa ijans medikal, epi ki ofri fon (lajan) tanporè pou anplwaye ki pap travay yo. Vizite sit Entènèt Depatman Travay Ozetazini (U.S. Department of Labor) nan : <http://www.dol.gov> pou plis enfòmasyon sou dwa travayè yo.

Li ta bon pou mande :

- Ki orè travay la ?
- Konbyen kòb travay la peye ? (Lalwa Etazini egzije pou pifò travay yo peye yon “ salè minimòm ”, ki se pi piti salè yo pèmèt.)
- Konbyen jou vakans ki genyen ?
- Konbyen jou konje maladi ki genyen ?
- Ki benefis ki gen nan travay la ?

Pandan entèvyou a, patwon an ka poze plizyè kesyon. Men gen sèten kesyon patwon yo pa gen dwa poze. Pèsòn pa gen dwa poze kesyon sou ras ou, koulè po w, sèks ou, leta sivil ou, relijyon w, peyi natif natal ou, laj ou oswa nenpòt andikap ou ta ka genyen.

PWOTEKSYON FEDERAL POU TRAVAYÈ IMIGRAN

Lalwa federal deklare anplwayè yo pa gen dwa fè diskriminasyon kont ou akòz estati w kòm imigran. Anplwayè yo pa kapab :

- Refize ba w travay oswa revoke w, akòz estati ou kòm imigran oswa akòz ou pa yon sitwayen ameriken.
- Egzije ou pou montre yon kat rezidans pèmanan, oswa rejte papey travay legal ou yo.
- Pito pran travayè ki pa gen dokiman legal.
- Fè diskriminasyon kont ou akòz orijin nasyonal ou (oswa peyi natif natal ou).
- Reyaji kont nenpòt anplwaye ki pote plent pou tretman ki mansyone anwo a.

Pou plis enfòmasyon sou dwa w yo, oswa pou anrejistre yon plent, rele biwo Konsèy Espesyal la (Office of Special Counsel) nan nimewo 1-800-255-7688 oswa 1-800-237-2515 (pou moun ki gen pwoblèm tande). Si ou pa pale anglè, gen entèprèt ki la pou ede w. Epi ou ou ka vizite sit Entènèt <http://www.usdoj.gov/crt/osc> pou plis enfòmasyon.

Men a ki sa pou atann ou lè yo ba w travay la

Lè w ale nan yon nouvo travay la pou premye fwa, yo pral mande w ranpli kèk fòmilè. Tankou :

- Fòmilè I-9, Fòmilè verifikasyon elijiblite pou travay (Employment Eligibility Verification Form). Dapre lalwa, se pou travay la tcheke pou wè si tout nouvo anplwaye yo elijib pou travay Ozetazini. W ap gen pou ranpli fòmilè I-9 lan premye jou travay ou. Ou gen twa jou ouvrab pou montre travay la dokiman idantite w yo ak dokiman otorizasyon travay ou yo. Ou ka chwazi ki dokiman pou montre kòm prèv otorizasyon pou w travay Ozetazini, depi dokiman sa a sou lis ki nan fòmilè I-9 lan. Lis dokiman ki akseptab yo nan do fòmilè I-9 lan. Egzanp dokiman ki akseptab yo se kat rezidans pèmanan oswa yon kat Sekirite Sosyal ki pa gen restriksyon sou li an konbinezon ak yon lisans chofè yon leta bay.
- Fòmilè W-4, Sètifika retansyon sou salè anplwaye (Employee's Withholding Allowance Certificate). Anplwayè ou dwe pran taks federal sou chèk salè w pou voye l bay gouvènman an. Yo rele sa “ retni taks alousous ”. Fòmilè W-4 di anplwayè w la pou li retni taks alousous epi li ede l kalkile montan egzak pou li retni an.
- Lòt fòmilè yo. Li posib w ap gen pou ranpli yon fòmilè pou retni taks alousous tou pou leta kote w rete a epi pou ranpli fòmilè pou sa resevwa benefis.

Ou ka touche chak semenn, chak de (2) semenn oswa yon fwa pa mwa. Chèk ou ap montre montan yo retni pou taks federal ak taks leta, taks Sekirite Sosyal ak nenpòt benefis anplwa ou peye. Gen de travay k ap voye peman w lan dirèkteman nan bank ou, sa rele “ depo dirèk ”.

Pale anglè nan travay la

Si ou pa pale anglè, eseye aprann pale l lepli vit posib. Ou ka jwenn klas anglè gratis oswa ki pa koute chè nan kominote w la, pi souvan atravè lekòl piblik lokal oswa enstitisyon ansèyman siperyè nan kominote a. Lè w konn pale anglè, sa ede w nan travay ou, nan kominote w ak nan aktivite jounalye w. Gade nan paj 40 lan pou plis enfòmasyon sou fason pou aprann pale anglè.

Si patwon ou di ou oblige pale anglè nan travay la, se pou li pwouve pale anglè nesèsè pou ou ka fè travay ou kòrèkteman. Se pou patwon an avize w, anvan yo ba w travay la, ke pale anglè se yon bagay ki obligatwa. Si patwon an pa ka montre pale anglè obligatwa pou fè travay ou, li ka ap fè enfraksyon yon lwa federal. Si ou bezwen asistans oswa plis enfòmasyon, ou ka kontakte Komisyon Opòtinite Egal nan Travay Ozetazini an (U.S. Equal Employment Opportunity Commission [EEOC]) (rele 1-800-669-4000 oswa 1-800-669-6820 (pou moun ki gen pwoblèm tande) oswa ale sou sit Entènèt la nan <http://www.eeoc.gov>).

Tès pou dwòg ak verifikasyon sou antesedan ou

Gen sèten travay ki ka egzije w pou fè yon analiz pou asire ou pap itilize dwòg ilegal. Gen sèten travay ki egzije ou fè yon verifikasyon sou antesedan ou, yon investigasyon sou ansyen aktivite ak sikonstans aktyèl ou yo.

Lè pou peye enpo

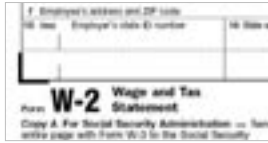
Taks se lajan sitwayen ameriken ak rezidan Etazini peye bay gouvènman federal, leta ak lokal yo. Yo sèvi ak lajan taks pou peye pou sèvis gouvènman an ofri. Gen diferan kalite taks, tankou taks sou revni, taks komsèsyal, ak taks sou pwopriyete oswa enpo lokatif.

Taks sou revni. Taks sou revni se peman ki ale nan gouvènman federal, pifò nan gouvènman leta yo ak kèk gouvènman lokal. “ Revni ” se lajan ou ki reprezante salè w, alè travay endepandan ou fè, poubwa, ak vant pwopriyete. Pifò moun peye taks dirèkteman nan chèk pewòl yo, kote konpayi travay la dedui taks la. Montan taks sou revni depann de konbyen kòb ou fè. To taks sou revni yo pi ba pou moun ki touche mwens lajan. Nenpòt moun ki touche salè, ki abite Ozetazini, epi ki satisfè sèten kondisyon dwe ranpli yon fòmilè deklarasyon revni epi peye tout taks yo dwe.

Sèvis Enpo Nasyonal (Internal Revenue Service [IRS]) se ajans federal ki kolekte taks sou revni yo. Moun ki peye taks dwe ranpli yon fòmilè 1040 “ deklarasyon revni ” federal ak IRS chak ane. Deklarasyon revni w avize gouvènman an konbyen kòb ou touche ak konbyen kòb taks yo te retire sou chèk ou. Si yo te retire twòp lajan taks sou chèk pewòl ou, w ap resevwa yon ranbousman. Si yo pa t retire ase lajan taks sou chèk ou, se pou voye yon peman bay IRS.

Taks sou Sekirite Sosyal ak Medicare. Yo dedui taks federal sa yo sou chèk pewòl ou. Sekirite Sosyal ofri benefis bay kèk anplwaye ki nan retrèt ak fanmi yo, kèk anplwaye ki gen andikap ak fanmi yo, ak kèk manm fanmi anplwaye ki mouri. Taks Medicare peye pou sèvis medikal pou pifò moun ki gen plis pase 65 an daj.

FÒMILÈ W-2 W LA : DEKLARASYON SALÈ AK TAKS

Yon W-2 se yon fòmilè federal ki gen lis salè w ak taks ou peye pou dènye ane fiskal la. Ane fiskal la kòmanse le 1ye janvyè epi li fini le 31 desanmn nan menm ane a. Dapre lalwa, travay ou gen jouk 31 janvyè chak ane pou li voye fòmilè W-2 w la. Ou pral resevwa yon fòmilè W-2 pou chak travay ou genyen. Se pou voye yon kopi fòmilè W-2 a ak deklarasyon revni federal ou bay IRS. Si ou abite oswa w ap travay nan yon leta ki kolekte taks sou revni, se pou voye yon kopi W-2 w la ak deklarasyon revni leta w la.

Nan majorite ka yo, se pou travay pandan yon total 10 an (oswa 40 trimès) pandan peryòd vi w pou sa resevwa benefis Sekirite Sosyal ak benefis Medicare. Ou ka bezwen mwens pase 10 an travay pou sa resevwa benefis pou enkapasite oswa pou fanmi w resevwa benefis sivivan ki baze sou salè w.

Taks komèsyal. Taks komèsyal se taks leta ak lokal. Taks sa yo ajoute sou frè acha sèten bagay. Taks komèsyal baze sou pri machandiz la. Yo sèvi ak taks komèsyal pou ede peye pou sèvis gouvènman leta ak lokal yo ofri, tankou wout, sèvis lapolis ak sèvis ponpye.

Taks sou pwopriyete. Sa yo se taks leta ak lokal sou kay ak tèren w. Nan majorite kote yo, taks sou pwopriyete ede sipòte lekòl piblik lokal yo ak lòt sèvis.

Lè pou jwenn asistans pou okipe zafè taks ou

Antanke yon rezidan pèmanan, ou oblije ranpli yon deklarasyon revni federal chak ane. Deklarasyon sa a kouvri salè ou pou janvyè jouk rive desanm ane ki sot pase a. Se pou ranpli deklarasyon sa a anvan 15 avril. Ou ka resevwa asistans gratis ak deklarasyon revni w nan Sant asistans pou moun k ap peye taks bay IRS la (IRS Taxpayer Assistance Center). Li pa nesesè pou rele anvan w ale. Sant asistans pou moun k ap peye taks yo sitiye nan kominote atravè peyi Etazini. Pou jwenn Sant asistans pou moun k ap peye taks ki bò kote w rete a, vizite <http://www.irs.gov/localcontacts/index.html>. Pou resevwa asistans nan telefòn, rele IRS nan nimewo 1-800-829-1040.

MEN KOUMAN GOUVÈNMAN AN TRAVAY POU NOU

Taks yo peye pou sèvis ke gouvènman federal la ofri bay moun ki abite Ozetazini. Men kèk egzanp nan sèvis sa yo :

- Kenbe peyi nou an sekirite epi san danje.
- Geri epi anpeche maladi atravè rechèch.
- Pwoteje lajan nou ki nan bank lè l ofri asirans pou yo.
- Fè edikasyon timoun ak granmoun.
- Konstwi ak antretni wout ak otowout nou yo.
- Ofri sèvis medikal pou moun ki pòv ak moun aje.
- Bay asistans dijans lè gen katastwòf natirèl, tankou siklòn, inondasyon, oswa tranblemanntè.

Lè w ap vwayaje Ozetazini

Gen plizyè fason pou vwayaje Ozetazini. Plizyè vil gen otobis, tren, (ki rele “ metwo ” tou), tramwe, oswa machin sou chemennfè. Nenpòt moun ka monte nan veyikil sa yo pou yon frè rezonab. Nan sèten kote, ou ka achte yon kat ki valab pou fè plizyè vwayaj nan metwo oswa nan otobis. Ou ka peye pou chak vwayaj separeman tou. Taksikab oswa “ taksi ” se machin ki mennen w kote w vle ale pou yon pri. Taksi pi chè pase lòt kalite transpò piblik.

ÈSKE SE POU M ACHTE YON MACHIN ?

Posede yon machin se ka yon fason pratik pou sikile. Ozetazini, se pou peye tou pou asirans machin, anrejistreman machin ou, ak lisans yo. Bon jan trafik ka fè kondui nan sèten vil trè difisil. Anvan ou decide achte yon machin, se pou reflechi sou tout pri ak avantaj ki genyen.

Lè pou jwenn yon lisans chofè

Li kont lalwa pou kondui san yon lisans chofè. Se pou aplike epi pran yon lisans chofè si ou vle kondui. Se nan leta kote ou abite a pou pran lisans chofè w la.

Tcheke ak biwo leta ki bay pèmi kondui yo pou konnen ki jan pou jwenn youn. Biwo sa yo gen non diferan nan chak leta. Kèk nan non komen yo se Depatman Veyikil-a-Motè (Department of Motor Vehicles [DMV]) , Depatman Transpò (Department of Transportation), Administrasyon Veyikil-a-Motè (Motor Vehicle Administration), oswa Depatman Sekirite Piblik (Department of Public Safety). Ou ka jwenn biwo sa yo nan paj ble nan anyè telefòn lan oswa pran plis enfòmasyon nan http://www.usa.gov/Topics/Motor_Vehicles.shtml.

Gen kèk rezidan pèmanan ki deja genyen yon lisans chofè ki soti nan yon lòt peyi. Ou ka anmezi pou echanje lisans sa a pou yon lisans nan leta w la. Tyeke ak biwo leta w la pou konnen si ou ka fè sa.

10 KONSÈY POU KONDUI AK PRIDANS OZETAZINI

- Kondui sou bò dwat wout la.
- Toujou mache ak lisans chofè w epi kat asirans ou.
- Toujou mete senti sekirite w.
- Itilize senti sekirite apwopriye ak syèj sekirite timoun ki fèt pou machin.
- Toujou mete siyal ou pou montre si w ap vire agòch oswa adwat.
- Obeyi tout lwa ak pano siyalizasyon sikilasyon yo.
- Si yon veyikil dijans – machin lapolis, kamyon ponpye, oswa anbilans – bezwen double w, mete w sou kote wout la.
- Pa double yon otobis lekòl si limyè wouj li yo ap limen etenn.
- Piga kondui si ou sot bwè alkòl oswa ou sot pran dwòg.
- Fè atansyon lè w ap kondui nan bwouya, glas, lapli, oswa nèj.

▶ **TI KONSÈY :** Yon lisans chofè sèvi kòm idantifikasyon Ozetazini. Se yon bon lide pou gen youn menmsi ou pa gen yon machin.

Si ou pa konn kondui, ou ka pran leson pou aprann kondui. Plizyè distri lekòl piblik ofri klas sou “edikasyon chofè”. Ou ka gade tou nan paj jòn nan anyè telefòn lan nan seksyon “Driving Instruction” (“Enstriksyon sou Kondui”).

▶ **TI KONSÈY :** Fè otostòp se pa yon bagay ki komen Ozetazini. Nan sèten kote, li ilegal. Pou rezon sekirite, piga fè otostòp epi piga bay moun ki fè otostòp woulib non plis.

ENFÒMASYON SOU VWAYAJ

Pou vwayaj nan otobis :
Greyhound 1-800-229-9424 oswa
<http://www.greyhound.com>.

Pou vwayaj nan tren :
Amtrak 1-800-872-7245 oswa
<http://www.amtrak.com>.

Pou vwayaj nan avyon : Gen plizyè liy ayeryèn Ozetazini. Gade nan paj jòn nan anyè telefòn ou nan seksyon “Airlines” (“Liy ayeryèn”).

Lè w ap pran swen sante w

Moun Ozetazini peye pou pwòp swen medikal yo. Swen medikal chèn, kidonk anpil moun achte asirans maladi. Ou ta dwe pran asirans maladi pou tèt ou ak pou fanmi w lepli vit posib.

Anplwayè yo ka ofri asirans maladi kòm yon benefis pou anplwaye yo. Gen sèten anplwayè ki peye pou tout frè mansyèl asirans maladi ou, epi genyen ladan yo ki peye yon pati nan frè yo sèlman. Frè mansyèl la rele yon “prim”. Ou ka gen pou peye yon pati nan prim lan. Anjeneral, anplwayè yo dedui pati prim anplwaye a sou chèk li.

POU JWENN YON KLINIK OSWA LÒT SWEN LASANTE KI PA CHÈ

Klinik se biwo medikal ki ofri sèvis gratis oswa sèvis ki pa chè. Pifò kominote yo gen omwen yon klinik. Òganizasyon kominotè ki travay ak imigran yo ka gen enfòmasyon sou klinik ki pa koute chè oswa ki gratis ki genyen nan zòn kote w rete a.

Depatman Sante ak Sèvis Imen Ozetazini (U.S. Department of Health and Human Services) ofri swen lasante bay imigran yo tou. Yo gen yon sit Entènèt ki bay lis klinik ak lòt chwa sou swen lasante yo. Pou jwenn yon klinik oswa yon doktè ki tou pre w, vizite <http://ask.hrsa.gov/pc/>. Tape leta kote w rete a oswa kòd postal ou pou jwenn enfòmasyon an. Ou ka gade nan paj jòn yo tou nan seksyon “Social Services” (“ Sèvis Sosyal ”).

Doktè yo voye bòdwo yo bay konpayi asirans maladi w la. Konpayi asirans maladi w la ap peye pou enpe oswa pou tout sèvis medikal ou yo. Souvan se pou peye yon pòsyon nan bòdwo medikal ou yo. Pafwa, yo rele sa yon “ kotpa ”.

Si ou pa gen asirans maladi, ou ka anmezi pou resevwa asistans federal oswa leta pou swen lasante. Anjeneral, pifò leta yo ofri yon fòmilè asistans pou timoun ak fanm ki ansent. Tyeke ak depatman biwo lasante nan leta oswa vil ou a.

Si ou bezwen swen medikal ijan, ou ka ale nan saldjans nan lopital ki pi pre w la. Pifò lopital yo oblije, dapre lalwa federal, trete pasyan ki gen yon ijans medikal menmsi moun nan pa ka peye.

Pwogram lasante federal ak leta

Medicaid se yon pwogram federal / leta pou moun ki pa touche anpil lajan. Chak leta gen pwòp règleman yo sou Medicaid. Medicaid peye pou sèvis medikal, tankou konsiltason kay doktè ak ospitalizasyon. Rezidan pèmanan ki rantrè Ozetazini anvan 22 out 1996 ka elijib pou resevwa Medicaid si yo ranpli sèten kondisyon. Rezidan pèmanan ki rantrè Ozetazini le 22 out 1996 oswa apre, ka elijib pou resevwa Medicaid si yo te abite Ozetazini pou yon peryòd 5 an oswa plis epitou si yo satisfè sèten obligasyon.

Medicare se yon pwogram asirans pou moun ki gen 65 ane oswa ki pi gran oubyen moun ki gen andikap espesifik. Medicare peye pou sèvis si ou malad oswa si w blese, men li pa peye pou swen regilye (tankou tchèkòp nan klinik doktè w), swen dantè oswa swen pou zye.

ENFÒMASYON SIPLEMANTE SOU MEDICAID AK MEDICARE

Kontakte Administrasyon Sekirite Sosyal la nan 1-800-772-1213 oswa Sant Medicare yo ak Sèvis Medicaid sou sit Entènèt <http://www.cms.hhs.gov>.

Medicare gen plizyè pati ladann, ki enkli Pati A ak Pati B an kouvèti preskripsyon medikaman. Pati A gratis epi li peye pou swen lopital ak mezon retrèt Medicare sètifye. Pati B peye pou vizit kay doktè, anbilans, egzamen, ak swen pou pasyan ki pa entène lopital. Pou Pati B, ou peye yon frè mansyèl. Kouvèti pou preskripsyon medikaman ka ede w pou medikaman doktè w preskri pou tretman. Pou anwole nan yon plan pou preskripsyon se sou volonte pa w, epi ou ka peye yon frè adisyonèl chak mwa pou kouvèti sa a.

Rezidan pèmanan ka resevwa Medicare Pati A ak Pati B ak kouvèti pou preskripsyon medikaman si yo ranpli sèten kondisyon. Moun ki gen 65 ane oswa plis otomatikman nan pwogram Medicare la lè yo kòmanse resevwa benefis retrèt Sekirite Sosyal. Si ou poko gen 65 ane men ou kalifye pou lòt rezon, rele biwo Sekirite Sosyal ki pi pre w la pou jwenn enfòmasyon sou fason pou enskri. Anjeneral, se pou te travay Ozetazini pou 10 an (oswa 40 trimès) nan lavi w pou ka resevwa benefis Medicare. Pou plis enfòmasyon, telechaje dokiman Medicare & You nan sit Medicare an nan <http://www.medicare.gov/publications/pubs/pdf/10050.pdf>.

Pwogram Leta pou Asirans Maladi pou Timoun (State Children's Health Insurance Program [CHIP])

Pitit ou yo ka anmezi pou yo resevwa swen lasante gratis oswa ki pa chè ditou si yo ranpli sèten kondisyon. Chak leta gen yon pwogram asirans maladi pou timoun ki anbazaj, timoun ak adolesan. Asirans lan peye pou vizit kay doktè, medikaman sou preskripsyon, swen lopital, ak lòt sèvis pou swen lasante. Nan majorite leta yo, timoun ki gen 18 an daj ak sa yo ki pi jenn, ki pa gen asirans medikal ka elijib si fanmi yo ranpli kondisyon ki egzije yon sèten limit nan revni yo. Timoun yo ka resevwa swen medikal gratis oswa ki pa chè ditou san sa pa afekte estati imigrasyon paran yo.

ENFÒMASYON SIPLEMANTÈ SOU PWOGAM SCHIP LAN

Chak leta gen pwòp règleman li sou SCHIP. Se pou chèche pran enfòmasyon sou pwogram ki nan eta w la. Pou enfòmasyon sou SCHIP nan leta w la, rele 1-877-543-7669 oswa vizite <http://www.insurekidsnow.gov> epi mete non leta w la.

Lòt pwogram pou benefis federal

Oumenm oswa manm nan fanmi w ka elijib pou lòt benefis federal, tou depan de estati w kòm imigran, kantite tan ou gen Ozetazini, ak kantite lajan ou fè.

Pwogram Koupon Alimantè (Food Stamp Program)

Gen kèk imigran ki pa touche anpil lajan ak timoun imigran ki ka elijib pou resevwa asistans kupon alimantè, selon sitiyasyon yo kòm imigran, kantite tan yo genyen Ozetazini, ak kantite lajan yo fè. Kupon alimantè pèmèt ou jwenn kèk manje nan makèt gratis. Gen kèk leta ki ka gen pwòp pwogram pou kupon alimantè yo ke leta a finanse e yo ka gen règleman diferan pou elijiblite imigran yo. Pou enfòmasyon, nan 36 diferan lang, sou elijiblite federal kupon alimantè, vizite sit wèb Sèvis Alimantasyon ak Nitrisyon nan Etazini (U.S. Food and Nutrition Service) nan <http://www.fns.usda.gov/fsp/outreach/translations.htm>.

Sèvis pou sivivan vyolans familyal

Imigran ak pitit yo ki se viktim vyolans familyal ka elijib pou resevwa sèvis ak benefis federal, tankou mezon dabri pou fanm yo abize oswa kupon alimantè. Pou plis enfòmasyon sou sèvis sa yo vizite sit Entènèt Depatman Sante ak Sèvis Imen Ozetazini (U.S. Department of Health and Human Services) nan <http://www.hhs.gov/ocr/immigration/bifsltr.html>.

Asistans Tanporè pou Fanmi ki nan Bezwen (Temporary Assistance for Needy Families [TANF])

Asistans Tanporè pou Fanmi ki nan Bezwen se yon pwogram federal ki bay leta yo lajan pou ofri asistans ak opòtinite travay bay fanmi pòv. Imigran yo ka elijib, tou depannde estati yo kòm imigran, kantite tan yon genyen Ozetazini, ak kantite lajan yo fè. Pwogram yo diferan selon leta yo epi gen leta ki gen pwòp pwogram asistans ke leta a finanse. Pou lyen ak enfòmasyon sou TANF, vizite <http://www.acf.dhhs.gov/programs/ofa/>.

Asistans pou Imigran ki Andikape

Imigran ki gen andikap ka elijib pou resevwa Medicaid, kupon alimantè, ak Revni Sekirite Siplemantè, tou depannde estati yo kòm imigran, kantite tan yo gen Ozetazini, ak kantite lajan yo fè. Pou plis enfòmasyon sou kupon alimantè, ale nan paj 30. Pou enfòmasyon sou Revni Sekirite Siplemantè, ale nan <http://www.socialsecurity.gov/ssi/spotlights/spot-non-citizens.htm>.

Sant Karyè Santralize (One-Stop Career Centers)

Gouvènman federal finanse sant karyè ki ofri rekòmandasyon sou fòmasyon, sèvis konsèy sou karyè, anons pou travay, ak lòt sèvis anplwa. Klas Anglè kòm yon Dezyèm Lang (English as a Second Language [ESL]) ak fòmasyon sou ekspètiz pwofesyonèl se sèvis sèten sant ofri imigran yo tou, tou depannde estati yo kòm imigran ak kantite lajan yo fè. Pou enfòmasyon sou Sant Karyè Santralize (One-Stop Career Centers) atravè Etazini, vizite sit Entènèt la nan <http://www.doleta.gov/usworkforce/onestop/onestopmap.cfm>.

➔ **TI KONSEY :** Ou ka vizite sit entènèt nan <http://www.govbenefits.gov> pou jwenn enfòmasyon sou sèvis ki ka disponib pou ou.

Edikasyon ak swen timoun

Edikasyon ka ede konekte oumenm ak fanmi ou ansanm ak kominote w lan. Seksyon sa a dekri lekòl Ozetazini pou timoun, pou jèn yo, ak pou granmoun epi li reponn kesyon ou ka genyen sou yo. Epitou li ofri sijesyon pou jwenn bon gadri pou timoun, si ou genyen timoun piti lakay ou epi ou bezwen al travay.

Edikasyon

Pou asire tout timoun prepare pou yo reyisi, peyi Etazini ofri edikasyon piblik gratis. Seksyon sa a di w ki jan pou enskri pitit ou nan lekòl. Ou pral aprann ki jan lekòl ameriken yo fonksyone epi ki jan pou ede timoun ou yo aprann.

Lè w ap enskri pitit ou nan lekòl

Pifò lekòl Ozetazini se lekòl mik. Lekòl mik vle di fi ak gason ale nan menm klas. Peyi Etazini genyen lwa prezans ki di li obligatwa pou timoun al lekòl. Sa vle di lwa leta yo oblije tout timoun laj 5 an rive 16 an ale lekòl nan prèske tout leta yo. Tyeke ak Depatman Edikasyon leta w la pou w konnen laj yo oblije timoun ale lekòl nan leta w la.

Ou ka voye pitit ou nan yon lekòl piblik oswa prive. Nan pifò leta yo, paran yo anseye pitit yo lakay yo tou. Yo rele sa “ lekòl adomisil ” (“home schooling”). Lekòl piblik yo gratis epi yo pa ofri ansèyman relijye. Se leta a ki etabli sa pitit ou dwe aprann nan lekòl piblik. Sepandan, pwofesè ak paran lokal yo deside ki jan yo anseye timoun yo. Se ak taks revni federal ak leta a ansanm ak taks lokal sou pwopriyete yo sèvi pou peye pou lekòl sa yo.

Elèv yo peye yon frè (yo rele “ ekolaj ” [“tuition”]) pou yo ale nan lekòl prive. Gwoup relijye dirije anpil nan lekòl prive yo. Genyen ladan yo ki mik. Genyen ki pou gason sèlman oswa sèlman pou fi. Genyen ki ofri èd finansyè pou elèv ki paka peye ekolaj la.

Pifò timoun ameriken ale lekòl pandan 12 an. Yo pral mete pitit ou yon nan yon klas (oswa “gred”) baze sou laj yo epi ki kantite edikasyon yo te deja resevwa. Pafwa yon lekòl ka bay pitit ou a yon egzamen pou deside nan ki klas li dwe ale.

Youn nan premye bagay ou dwe fè se enskri pitit ou lekòl. Kèk kesyon paran mande souvan sou lekòl piblik yo se :

K : Konbyen tan ane eskolè a dire ?

R : Ane eskolè a dabitid kòmanse nan mwa dout oswa septanm epi fini nan mwa me oswa jen. Nan kèk kote, timoun yo ale lekòl tout ane a. Timoun yo ale lekòl lendi pou rive vandredi. Kèk lekòl ofri pwogram anvan oswa apre lè lekòl nòmal pou timoun ki gen paran k ap travay. Yo ka fè w peye yon frè pou pwogram sa yo.

K : Ki kote pou mwen enskri pitit mwen lekòl ?

R : Rele oswa ale nan biwo prensipal distri lekòl lokalite w la pou w konnen nan ki lekòl pitit ou dwe ale. Di pèsònèl lekòl la laj pitit ou a epi adrès kote ou rete.

K : Ki dokiman mwen bezwen pou m ka enskri pitit mwen ?

R : Ou bezwen dosye medikal pitit ou a epi prèw li te resevwa sèten iminizasyon (yo rele yo tou “ vaksen ” pou pwoteje yo kont maladi. Epi tou ou ka bezwen prèw ou abite nan menm kominote ak lekòl la. Si ou pèdi dokiman sa yo, mande pèsonèl lekòl la ki jan pou jwenn nouvo dokiman. Pou evite reta, fè sa anvan ou eseye enskri pitit ou a.

FASON YO ÒGANIZE PIFÒ LEKÒL AMERIKEN

Lekòl Elemantè
oswa Primè
Jadendanfan ak
Klas 1ye ane pou rive nan
5yèm ane
Timoun laj 5 an a 10 an

Lekòl Jinyò oswa Mwayen
Klas 6yèm ane pou rive
nan 8yèm ane
Jèn laj 11 an a 13 an

Lekòl Segondè oswa Lise
Klas 9yèm ane pou rive
nan 12yèm ane
Adolesan laj 14 an a 18 an

Edikasyon apre lekòl
segondè oswa Edikasyon
Siperyè, Piblik ak Prive
Kolèj Kominote, Kolèj
oswa Inivèsite, Lekòl
pwofesyonèl de ane oswa
kat ane, Lekòl Pwofesyonèl
Tout Adilt Ka patisipe

K : Ki sa pou mwen fè si pitit mwen pa pale anglè ?

R : Se responsablite lekòl la pou li teste epi mete pitit ou nan pwogram ki bon pou li. Lekòl yo resevwa lajan leta ak lajan federal pou pwogram ak sèvis tankou kou anglè kòm dezyèm lang (English as a Second Language [ESL]) ansanm ak edikasyon bileng (nan de lang). Ou ka rele lekòl pitit ou a pou mande enfòmasyon sou egzamen, plasman, ak sèvis yo. Menm si pitit ou pa pale anglè, li bezwen aprann matyè akademik pou nivo klas li a. Sa ka fèt apatide ESL oswa edikasyon bileng lan.

K : Ki sa pou mwen fè si pitit mwen andikape ?

R : Elèv ki gen andikap fizik oswa mantal ka resevwa yon edikasyon piblik gratis, menm jan ak yon timoun ki pa andikape. Yo pral kanmenm mete pitit ou a nan yon sal klas nòmal, si sa posib. Si andikap pitit ou a grav anpil, yo ka ba li sèvis edikasyon espesyal andeyò sal klas nòmal la. Pou plis enfòmasyon sou kijan ou ka jwenn sèvis konsèy leta kote w rete a ofri, tanpri ale nan <http://www.acf.hhs.gov/programs/add/states/ddcs.html>.

K : Pitit mwen an pa t lekòl anvan li te rantre Ozetazini. Konbyen tan li ka ale nan lekòl piblik gratis ?

R : Pitit ou a ka ale lekòl gratis jouklè li rive laj 21 an nan pifò eta yo. Si pitit ou a pa gradye lekòl segondè anvan sa, li ka enskri nan klas edikasyon granmoun pou resevwa yon sètifika Devlopman Edikasyon Jeneral (General Educational Development [GED]) olye de yon diplòm lekòl segondè. Rele biwo distri lekòl lokalite w la oswa Depatman Edikasyon leta w la pou chèche konnen ki kote yo bay klas GED.

K : Ki jan pitit mwen an pral fè pou l al lekòl ?

R : Pafwa Ozetazini timoun yo konn mache ale lekòl. Si lekòl la twò lwen, yo pral pran yon bis. Lekòl piblik yo genyen bis, ki gratis. Yo vin chèche epi depoze elèv yo nan estasyon bis la toupre lakay ou. Pou konnen si pitit ou ka monte bis la, kontakte sistèm lekòl lokal ou a. Si ou genyen yon machin, ou ka patisipe nan yon pwogram “ woulib ” (“car pool”) ansanm ak lòt paran ki nan zòn ou an pou n pataje responsablite kondui pitit ou yo lekòl.

K : Ki sa pitit mwen pral manje nan lekòl la ?

R : Timoun yo ka pote dejene yo lekòl la oswa achte manje nan kafeterya lekòl la. Epi tou gouvènman peyi Etazini an bay ti dejene ak dejene gratis oswa a pri ki ba ki bon pou sante timoun ki pa gen posiblite pou achte manje nan lekòl la. Rele oswa ale nan lekòl pitit ou a pou chèche konnen si lekòl la patisipe nan pwogram federal manje nan lekòl (Federal School Meals Program) la. Pale ansanm ak pèsònèl lekòl la pou chèche konnen si pitit ou yo kalifye pou patisipe nan pwogram sa a.

PWOGRAM FEDERAL MANJE NAN LEKÒL

Timoun aprann pi byen lè yo byen nouris. Pou amelyore aprantisaj, gouvènman peyi Etazini an bay manje ki bon pou sante e ki bon mache oswa ki gratis pou plis pase 26 milyon timoun chak jou ki gen lekòl. Patisipasyon nan Pwogram Manje Lematen nan Lekòl (School Breakfast Program) ak Pwogram Nasyonal Manje Midi nan Lekòl (National School Lunch Program) baze sou kantite lajan fanmi an touche ak kantite moun ki nan fanmi an. Pwogram Espesyal sou Lèt (Special Milk Program) la bay timoun ki pa patisipe nan lòt pwogram federal manje nan lekòl yo lèt pou bwè. Pou plis enfòmasyon sou pwogram sa yo, ale sou sit Entènèt Depatman Agrikilti Ozetazini an nan <http://www.fns.usda.gov/cnd/>.

K : Kiyès ki peye pou liv ak aktivite lekòl yo ?

R : Lekòl piblik yo dabitid bay liv gratis. Elèv yo dabitid oblije achete pwòp founiti eskolè yo, tankou papye ak kreyon. Si ou paka peye pou founiti sa yo, kontakte lekòl pitit ou a. Kèk lekòl ka fè w peye yon ti frè pou founiti yo oswa aktivite espesyal yo, tankou sòti lekòl la òganize. Anpil lekòl ofri pwogram espò ak mizik apre lekòl. Ou ka bezwen peye yon frè pou pitit ou patisipe nan kèk pwogram sa yo.

K : Ki sa pitit mwen an pral aprann ?

R : Chak leta etabli yon estanda akademik pou lekòl yo. Estanda sa yo dekri ki sa tout elèv yo dwe konnen epi dwe kapab fè. Distri lekòl lokal yo deside ki jan yo dwe anseye enfòmasyon sa yo. Pifò lekòl anseye anglè, matematik, etid sosyal, syans, ak edikasyon fizik. Pafwa yo ofri kou atizay, mizik, ak lang etranje.

K : Ki jan yo evalue travay pitit mwen an ?

R : Pwofesè yo bay nòt selon travay pitit ou a fè pandan ane eskolè a. Nòt yo dabitid baze sou devwa, egzamen, prezans ak konpòtman nan klas. Ou pral resevwa yon “ kanè ” (“report card”) plizyè fwa nan yon ane. Kanè rapò sa a di ou ki pwogrè pitit ou ap fè nan chak sijè. Lekòl yo gen diferan fason pou bay elèv yo nòt. Gen kèk ki sèvi ak nòt lèt ki gen A oswa A+ pou travay ekselan ak D oswa F pou travay medyòk oswa si yo pa pase. Gen lòt lekòl ki itilize nòt an chif. Gen lòt ki mete rezime pèfòmans pitit ou yo ak mo tankou “ ekselan ”, “ bon ”, oswa “ bezwen amelyore ”. Mande pèsònèl lekòl la kouman yo bay elèv yo nòt nan lekòl la.

K : Kouman mwen ka pale ak pwofesè pitit mwen an ?

R : Pifò lekòl yo gen konferans ak paran yo regilyèman pou ka rankontre ak pwofesè pitit ou a. Ou ka toujou pran randevou pou yon reyinyon pou pale ak pwofesè osnon administratè lekòl yo pou pale sou kouman pitit ou a ap travay lekòl. Si w pa pale anglè, mande si gen yon moun nan lekòl la ki pale lang ou a epi ki ka ede entèprete pou ou.

K : E si pitit mwen ta manke jou lekòl ?

R : Li enpòtan pou timoun yo ale lekòl. Paran yo dwe ekri yon lèt bay pwofesè a oswa rele lekòl la pou eksplike pou ki sa pitit yo a pa ale lekòl. Fè pwofesè a konnen davans si pitit ou a p ap vini lekòl. Elèv yo dwe dabitid fè travay yo mande a lè yo te absan lekòl la.

KI SA OU KA FÈ

Pifò lekòl piblik ak prive yo gen Asosyasyon Paran Pwofesè (Parent Teacher Association [PTA]) oswa Òganizasyon Pwofesè Paran (Parent Teacher Organization [PTO]). Gwoup sa yo ede paran yo jwenn enfòmasyon sou sa k ap pase nan lekòl pitit yo ak kouman yo ka patisipe nan aktivite lekòl yo. Nenpòt ki moun ka ale, menm granparan yo. PTA/PTO yo sipòte lekòl tou, yo finanse aktivite espesyal yo epi yo ofri volontè pou ede nan sal klas yo. Ou ka patisipe menmsi ou pa pale anpil anglè. Anpil lekòl gen enfòmasyon espesyal pou paran ki pa konn anpil anglè. Rele oswa ale nan biwo lekòl ou a pou konnen ki lè PTA/PTO lekòl pitit ou rankontre epi ki jan ou ka patisipe.

K : E si pitit mwen an ta koze yon pwoblèm ?

R : Anpil lekòl yo gen yon lis règleman elèv yo dwe suiv. Yo rele yo “ Kòd Konduit ”. Mande lekòl pitit ou a sou kòd konduit li a. Elèv ki pa suiv règleman lekòl yo ka resevwa pinisyon ki oblije yo rete apre lekòl lage. Oswa yo ka pa pèmèt yo patisipe nan espò oswa aktivite lòt lekòl. Yo PA pèmèt pinisyon kòporèl nan pifò lekòl Ozetazini.

Yo ka mete timoun yo deyò lekòl pou yon ti tan oswa mete yo deyò nèt lekòl la si yo aji mal epi yo pa suiv règleman lekòl yo tout tan. Pitit ou a pap ka ale lekòl ankò si yo mete li deyò. W ap oblije rankontre ak pèsònèl lekòl la pou konnen kouman pou pitit ou a retounen nan lekòl lan.

K : Èske pitit mwen an an sekirite lekòl la ?

R : Pifò lekòl piblik ameriken yo se yon kote san danje pou aprann. Men gen kèk lekòl – plisouvan lekòl segondè – ki gen pwoblèm ak vyolans, gang nan lari, oswa dwòg ak alkòl. Pale ak yon pwofesè, konseye lekòl, oswa administratè si w gen enkyetid sou sekirite pitit ou.

Edikasyon siperyè : kolèj ak inivèsite

Jenn moun ka kontinye edikasyon yo nan yon kolèj kominotè pandan de ane oswa kolèj teknik oswa yon kolèj pandan kat an oswa inivèsite apre lekòl segondè. Yo rele “ enstitisyon post-segondè ” oswa enstitisyon edikasyon siperyè. Gen enstitisyon edikasyon siperyè ki piblik ak prive. Kolèj piblik ak inivèsite yo koute mwens pase sa ki prive yo, espesyalman pou rezidan leta a kote kolèj oswa inivite a ye. Jenn moun ka chwazi tou pou ale lekòl pou aprann yon travay espesifik, tankou repare òdinatè oswa vin yon asistan swen sante.

Elèv ki nan edikasyon avanse chwazi yon sijè espesifik pou etidye plis afon (sijè sa a rele “ sijè konsantrasyon ”). Lè yo chwazi yon sijè konsantrasyon sa ede prepare yo pou travay oswa pou plis edikasyon nan sijè sa a.

Kalite Degre	Kalite Lekòl	Ane Lekòl
Sètifika	Kolèj Kominotè/Lekòl Vokasyonèl	sis mwa jiska de zan
Dezan (Asosye)	Kolèj Kominotè	de zan
Bakaloreya	Kolèj oswa Inivèsite pandan kat an	kat ane
Metriz	Inivèsite	de zan
Doktora	Inivèsite	de zan jiska uit tan
Pwofesyonèl	Lekòl Espesyalize	de à senk ane

Yon edikasyon kolèj oswa inivèsite ka koute chè. Gen kèk lekòl ki bay èd finansye yo rele “ bousdetid ”. Gouvènman peyi Etazini bay elèv èd finansye tou. Pifò elèv prete lajan oswa aplike pou èd finansye oswa bous pou ede yo peye pou lekòl yo. Sèten bous eskolè ak kado lajan valab pou sitwayen ameriken sèlman.

Èd Finansye Federal pou Elèv ki ale nan Kolèj

Gouvènman peyi Etazini bay èd finansye pou elèv yo ale nan sèten enstitisyon edikasyon siperyè. Èd sa a kouvri anpil depans lekòl, ansanm ak ekolaj, frè, liv, kay ak manje, founiti, ak transpò. Elèv kalifye pou èd sa a poutèt bezwen yo genyen pou èd finansye, men pa ak nòt yo. Gen twa kalite èd federal :

- Kado – lajan ou pa gen pou reapeye.
- Staj – lajan ou touche pandan ou lekòl.
- Prè – lajan ou prete a, ou dwe reapeye li pita ak enterè.

Pou plis enfòmasyon sou èd finansye ak pwogram federal yo, rele 1-800-433-3243 oswa ale sou sit Entènèt Depatman Edikasyon Ozetazini an http://studentaid.ed.gov/students/publications/student_guide/index.html. Gen enfòmasyon disponib an panyòl.

FÈ ATANSYON AK FWÒD NAN ZAFÈ ÈD FINANSYÈ

Fè atansyon lè w ap chèche enfòmasyon sou asistans finansye pou elèv. Evite òf ki twò bon pou se ta laverite oswa òf ki pwomèt rezilta pou lajan. Chak ane, anpil fanmi pèdi anpil milyon dola nan “ fwòd pou bous ”. Si w se yon viktim fwòd, oswa ou bezwen enfòmasyon gratis, rele 1-877-382-4357 oswa 1-866-653-4261 si w gen pwoblèm tandè, oswa vizite sit wèb Komisyon Federal la nan <http://www.ftc.gov/bcp/online/edcams/scholarship/index.shtml>.

Edikasyon pou granmoun

Ou pa oblije sispann aprann lè w vin granmoun. Ozetazini, nou ankouraje moun pou “ aprann tout vi yo ”. Si ou gen 16 an oswa plis epi w pa fini lekòl segondè, ou ka enskri nan klas Edikasyon Segondè pou Granmoun (Adult Secondary Education [ASE]). Klas sa yo prepare w pou gen yon sètifika Devlopman Edikasyonèl Jeneral (General Educational Development [GED]).

Yon sètifika GED reprezante yon lòt diplòm lekòl segondè. Li montre ou pran konesans ak aptitud nan nivo lekòl segondè. Pou gen yon GED, ou dwe pran epi pase tèks nan senk sijè diferan : lekti, ekriti, syans sosyal, syans natirèl ak matematik. Pifò travay Ozetazini konsidere yon diplòm GED egal ak yon diplòm lekòl segondè nòmal. Nan plizyè zòn, kou preparatwa pou GED yo gratis oswa bon mache. Gade nan anyè telefòn lan anba “Adult Education” (“ Fòmasyon Kontini ”) oswa rele distri lekòl lokal ou a pou enfòmasyon.

Anpil granmoun pran klas pou aprann plis sou sijè ki enterese yo oswa pou aprann nouvo abilte ki ka ede yo nan travay yo. Anpil sistèm lekòl piblik ak kolèj kominotè lokal ofri klas nan plizyè sijè diferan pou granmoun. Nenpòt moun ka enskri nan klas sa yo, dabitid ou gen pou peye yon ti kòb. Tyeke sistèm lekòl lokal ou a oswa kolèj nan kominote w la pou konnen si gen klas ki disponib, konbyen yo koute epi kouman pou enskri.

Lè w ap aprann anglè

Gen anpil kote ou ka aprann pale, li, epi ekri anglè. Anpil timoun ak granmoun enskri nan Klas Anglè kòm yon Dezyèm Lang (English as a Second Language [ESL]). Klas sa yo ede moun ki pa konnen pale anglè aprann lang lan. Klas sa yo rele tout klas Anglè pou Moun ki pale Lòt Lang (English for Speakers of Other Languages [ESOL]) oswa Klas Alfabetizasyon Anglè (English Literacy classes).

Timoun ki pa konn pale anglè ap aprann li nan lekòl. Lekòl piblik Ozetazini yo bay èd ak ansèyman pou tout elèv ki bezwen aprann anglè. Yo rele elèv ki bezwen ekstra èd, elèv ki gen Konesans Anglè Limite (Limited English Proficient [LEP]).

Elèv ki fèk kòmanse ap aprann anglè ka pran klas ESL nan plas yon klas anglè nòmal. Yo ka plase elèv ki konn plis anglè yo nan yon klas nòmal epi ba yo èd siplemantè. Gen kèk lekòl ki ofri pwogram apre lekòl ak leson pou ede elèv yo aprann anglè. Lekòl pitit ou a pral di w ki kalite èd yo bay elèv ki bezwen aprann anglè.

Granmoun ki pa konprann anglè yo ka enskri nan yon klas ESL yo ofri nan yon pwogram edikasyon piblik kominotè ak pwogram pou granmoun oswa nan yon lekòl lang prive.

Souvan distri lekòl yo ak kolèj kominotè yo ofri pwogram edikasyon piblik kominotè ak pwogram pou granmoun nan kominote lokal yo. Pwogram sa yo ka bay klas ESL ansanm ak volontè pou bay leson. Souvan pwogram sa yo gratis oswa yo ka koute yon ti kras kòb. Klas yo ka fèt lajounen oswa leswa. Rele kolèj kominotè lokal ou a oswa biwo distri lekòl la pou konnen kote pwogram ESL ki pi pre w la ye. Gade nan anyè telefòn lan nan seksyon “Schools – Public” (“Lekòl – Piblik”).

Pifò gran vil yo gen lekòl lang prive tou ki bay kou ESL lajounen oswa leswa. Pri klas sa yo leplisouvan baze sou kantite lè yo anseye. Klas lang prive yo dabitid pi chè pase klas piblik yo. Pou jwenn yon lekòl lang prive, gade nan paj jòn yo nan anyè telefòn ou an nan seksyon “Language Schools” (Lekòl Lang).

Gen kèk òganizasyon, bibliyotèk, ak gwoup relijye ki ofri kou ESL gratis tou oswa bon mache. Tyeke bibliyotèk piblik lokal ou a, ajans sèvis sosyal oswa kote w ale legliz la. Moun k ap travay nan bibliyotèk lokal la ka ba w enfòmasyon sou pwogram yo tou epi montre w kote pou jwenn liv ESL, kasèt, CD ak pwogram òdinatè nan bibliyotèk la.

RELE 211 POU JWENN ENFÒMASYON SOU SÈVIS SOSYAL

Kounye an ou ka rele **211** nan anpil eta pou jwenn èd sèvis sosyal ou bezwen. Rele **211** pou konnen kote ou ka enskri nan klas ESL ki nan katye w. Ou ka rele **211** tou si w bezwen èd pou jwenn pwogram manje, kay, tretman dwòg oswa lòt sèvis sosyal.

Gen kèk leta ak konte ki pako ofri sèvis **211** la. Si w rele epi pèsonn pa reponn, sa vle di sèvis **211** la pako disponib nan kominote w la.

Gadri pou timoun

Si w ap travay epi timoun ou yo twò piti pou yo ale lekòl, ou ka jwenn yon moun pou gade yo pou ou pandan ou nan travay. Pafwa timoun ki nan lekòl bezwen yon moun pou voye zye sou yo lè lekòl lage, si paran yo pa ka nan kay la. Si oumenm oswa yon lòt moun nan fanmi w paka gade timoun ou yo, ou bezwen chèche yon moun pou okipe yo. Pa kite timoun piti nan kay poukont yo.

Lè w ap chèche yon gadri pou timoun

Se yon desizyon ki enpòtan pou jwenn yon moun ki pou okipe pitit ou. Pandan w ap pran desizyon sa a, panse ak kalite epi ak pri swen sa a pral koute. Eseye jwenn yon moun ki pre lakay ou oswa travay ou.

Gen anpil resous ou ka jwenn pou jwenn yon bon gadri pou timoun. Mande lòt paran, zanmi ak moun k ap travay ak ou ki moun ki gade pa yo. Gen kèk leta ki gen yon ajans referans pou swen timoun ki ka ba w yon lis pwogram ki gen yon lisans leta pou okipe timoun. Pwogram swen pou timoun ki gen lisans yo ranpli kondisyon espesifik leta mete sou pye pou pwoteje pitit ou. Ou ka rele biwo distri lekòl lokal ou a pou jwenn kote yo okipe lòt timoun ki nan katye w la.

- ➔ **TI KONSÈY :** Si w bezwen èd pou jwenn yon bon gadri pou timoun nan zòn ou a, Depatman Sante ak Sèvis Imen Ozetazini gen yon Sant Nasyonal pou Enfòmasyon sou Swen pou Timoun. Rele 1-800-616-2242 pou enfòmasyon. Ou ka jwenn enfòmasyon tou ak repons pou kesyon ou genyen sou kouman pou chwazi yon bon pwogram pou pitit ou a nan <http://www.childcareaware.org>.

KALITE GADRI POU TIMOUN KI GENYEN

Ou gen yon kantite chwa ou ka fè lè w ap chwazi yon moun pou okipe pitit ou.

Swen Adomisil. Yon moun vini lakay ou pou gade pitit ou yo. Kalite sèvis sa a ka chè, paske pitit ou a jwenn plis atansyon endividyèl. Kalite swen an depann de moun ou anboche a.

Gadri nan Fanmi. Yo okipe pitit ou a lakay yon lòt moun ak yon ti gwoup lòt timoun. Sa a ka mwen chè pase lòt kalite yo. Kalite sa a depann de moun k ap gade pitit ou a ak kantite timoun l ap gade lakay li.

Sant Gadri. Sant gadri yo se pwogram ki nan lekòl, legliz oswa lòt òganizasyon relijye oswa lòt kote. Sant sa yo dabitid gen diferan moun pou gade gwo gwoup timoun. Sant yo dwe ranpli kondisyon eta a epi moun k ap travay yo dabitid resevwa fòmasyon ak eksperyans espesyal.

Pwogram “Head Start”. Gouvènman federal la bay lajan pou pwogram “Early Head Start” (Edikasyon Bonè) ak “Head Start” pou fanmi ki pa fè anpil kòb. Pwogram sa yo bay sèvis swen ak edikasyon pou timoun piti pou pare yo pou lekòl. Pou jwenn plis enfòmasyon sou pwogram sa yo, rele Depatman Sante ak Sèvis Imen Ozetazini (U.S. Department of Health and Human Services) nan 1-866-763-6481 oswa ale sou sit wèb la nan <http://www.acf.hhs.gov/programs/hsb/>.

Gen kèk kote k ap okipe timoun pou tout yon jounen oswa pati nan jounen an toudepannde sa paran an bezwen. Pri yo tou se yon faktè lè w ap chwazi yon moun. Tyeke pou wè si w kalifye pou jwenn asistans leta oswa gouvènman federal la ofri pou swen timoun. Anpil leta ofri asistans finansyè bay paran ki pa fè anpil kòb k ap travay oswa k ap patisipe nan pwogram fòmasyon travay oswa edikasyon.

► **TI KONSEY :** Asire w moun oswa pwogram k ap okipe pitit ou a gen yon lisans oswa li akredite. “ Kalifye ” vle di pwogram lan ranpli kondisyon minimòm sekirite ak swen leta a mete sou pye. Pwogram ki “ akredite ” yo ranpli kondisyon ki pi wo pase sa yon lisans leta mande.

Kouman pou fè konnen si yon moun k ap okipe timoun bon ?

Panse ak kesyon fondamantal sa yo lè w ale vizite yon pwogram gadri pou timoun.

- Èske timoun yo kontan lè yo avèk pèsònèl la ?
- Èske gen jwèt ki disponib ki apwopriye pou laj timoun yo ?
- Èske timoun yo ap fè aktivite ki apwopriye ?
- Èske founisè a te pale ak pitit ou a pandan ou te la ?
- Èske kote a pwòp epi òganize ?
- Èske gen yon pwogram etid oswa woutin pou timoun yo suiv ?

Asire w ou mande referans pou w ka pale ak lòt paran ki nan pwogram la.

Ijans ak sekirite

Ijans se evenman ki ra ki ka koze domaj sou moun ak pwopriyete. Yo ka rive nenpòt moun a nenpòt ki lè. Planifye alavans pou kenbe oumenm ak fanmi ou an sekirite. Seksyon sa a di w ki jan ou ka prepare pou ijans epi ki jan pou jwenn èd lè yo rive.

Èd pou ijans : Rele 911

Ozetazini, ou ka rele 911 nan nenpòt telefòn pou jwenn èd ijans. Rele 911 pou :

- Rapòte yon dife.
- Rapòte yon krim k ap fèt.
- Rele yon anbilans pou èd medikal ijan.
- Rapòte aktivite sispèk, tankou moun k ap rele anmwè, moun k ap mande sekou, oswa bal k ap tire.

Ki sa ki rive lè mwen rele 911 ?

- Yo reponn apèl 911 yo dabitid nan yon delè 12 segonn. Yo ka mete w annatant. Piga rakwoche ! Lè operatè a reponn, pral gen yon silans nan telefòn lan pandan plizyè segonn. Pa rakwoche. Ret tann operatè a pale.
- Si ou pa pale anglè, di operatè a ki lang ou pale. Yon entèprèt dwe vin sou liy la.
- Operatè 911 lan pral poze w kesyon pou li konnen ki sa ijans lan ye ak ki kote ijans lan ye. Rete kalm epi reponn kesyon sa yo. Eseye rete nan telefòn lan ansanm ak operatè a jiskaske ou fin reponn tout kesyon yo.

Kilè pou Pa rele 911

Rele 911 pou ijans serye, kote lavi moun andanje sèlman. Lè moun rele 911 pou move rezon sa ka anpeche yon lòt moun resevwa sekou yo bezwen. Pa rele 911 pou :

- Mande pou espikasyon wout.
- Mande enfòmasyon sou sèvis piblik.
- Chèche konnen si yon moun nan prizon.
- Rapòte sitiyasyon ki pa ijans.
- Mande enfòmasyon sou kontwòl zannimo.
- Pale ansanm ak yon ofisye lapolis sou yon bagay ki pa yon ijans.

Si ou gen yon kesyon pou lapolis, rele nimewo ki pa nimewo ijans la pou depatman lapolis ki ekri nan paj ble anyè telefòn ou an.

MOUN KI FÈ RESPEKTE LALWA OZETAZINI

Ozetazini, genyen ajans ki fè respekte lalwa federal, leta ak lokal ki pwoteje piblik la. Nan kominote w la, ofisye ki pou fè respekte lalwa yo se polis oswa cherif. Chèche konnen nimewo telefòn estasyon lapolis ki pre lakay ou epi make li bòkote telefòn ou an. Sonje ofisye lapolis yo la pou pwoteje ou ak fanmi ou kont danje. Pa pè rapòte yon krim, espesyalman si w se viktim lan. Kèk kriminèl abize imigran paske yo panse ou pa pral rapòte krim lan bay lapolis. Si yon ofisye lapolis kanpe w :

- Pa pè. Fè politès epi kowopere.
- Di ofisye a si ou pa pale anglè.
- Si ou nan yon machin, pa sòti nan machin lan jiskaske ofisye a di w pou sòti.
- Kenbe men w kote ofisye a kapab wè yo. Pa ale fouye nan pòch ou oswa nan lòt kote nan machin lan.

Kenbe kay ou ak fanmi w an sekirite

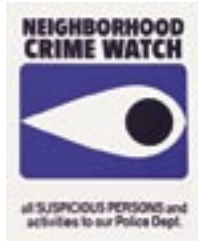
Prepare w anvan ijans yo rive. Men kèk bagay ou kapab fè pou w an sekirite :

- Asire w pòt ou yo gen bon seri epi kenbe yo klete tout tan. Pa bay moun ou pa konnen kle pòt ou. Fè pridans lè w ap ouvè pòt pou moun ou pa konnen. Mande kiyès yo ye epi ki sa yo bezwen anvan ou ouvri pòt la.
- Alam pou lafimen dife fè yon gwo bwi lè genyen lafimen lakay ou oswa nan apatman w lan. Asire w ou genyen alam pou lafimen dife nan plafon tou pre chanm akouche yo ak nan chak etaj lakay ou. Ranplase pil yo nan alam pou lafimen dife w la de fwa pa ane. Tyeke alam la yon fwa pa mwa pou asire w li mache.
- Chèche konnen ki kote lopital ak lapolis ak estasyon ponpye yo ye. Sere nimewo enpòtan sa yo (estasyon lapolis, depatman ponpye, ak doktè) toupren telefòn ou, kote ou ka jwenn yo fasil.
- Chèche konnen tiyo prensipal pou gaz, elektrisite, ak dlo yo ye nan lakay ou. Asire ou konnen ki jan pou entèn yo alamen.
- Prepare yon twous pou katastwòf ki gen ladan li yon flach, radyo pòtab, pil siplemantè, lèn, yon twous premye swen, epi bon kantite manje nan konsèrv oswa nan bwat ak dlo nan boutèy pou omwen twa jou. Mete ladan li tou sache pou fatra, papye ijyenik ak manje pou bèt kay la, si sa nesèsè. Mete tout bagay sa yo ansanm yon kote ki fasil pou jwenn.
- Pratike ansanm ak fanmi w ki jan pou sòti kite kay la anka ta gen yon dife oswa lòt ijans. Asire w timoun ou yo konnen son alam pou lafimen dife a epi ki sa pou yo fè si yo tande li. Planifye yon kote pou rankontre ansanm ak fanmi w si ou ta bezwen kite kay la. Chwazi yon kote espesifik andeyò kay ou epi yon lòt kote andeyò katye lakay ou, sizoka ou paka retounen lakay. Mande yon zanmi oswa yon manm fanmi ki rete nan yon lòt zòn pou yo se moun prensipal fanmi ou pral rele si yo separe nan yon ijans. Asire w tout moun konnen pou yo rele moun sa a epi yo genyen nimewo telefòn li.

- Mande pou plan ijans yo nan lekòl pitit ou a. Asire w pitit ou konnen ki sa pou li fè. Mande ki kote ou ka ale pou rankontre pitit ou nan yon ijans.

KI SA OU KA FÈ

Pou ede kenbe katye w an sekirite, chèche konnen vwazen ou yo. Pale ansanm avèk yo sou ki sa pou yo fè lè gen yon ijans nan zòn ou an. Si ou genyen vwazen ki andikape, gade pou wè si yo bezwen èd espesyal.

Anpil katye genyen sa yo rele Gad Katye (“Neighborhood Watch”). Gad Katye a se yon gwoup moun nan katye a. Yo mache a toudewòl nan lari yo nan leswa pou dekouraje aktivite kriminel. Si genyen yon Gad Katye nan zòn lakay ou, ou kapab pòte w volontè pou patisipe. Si ou ta renmen kòmanse yon Gad Katye, rele depatman lapolis lokal ou a pou èd. Ale nan <http://www.usaonwatch.org> pou plis enfòmasyon.

Lè ou ede lòt moun rete an sekirite, ou ede kominote w ak nasyon w. Ou kapab patisipe plis nan kominote w lan atravè Konsèy Kò Sitwayen lokalite w la. Ale nan <http://www.citizencorps.gov> pou plis enfòmasyon.

Premye Swen

Aprann fason pou bay yon koutmen nan kèk ka dijans, tankou lè yon moun ap senyen oswa ap toufe. Sa rele “premye swen” (“first aid”). Ou ka suiv yon kou fòmasyon pou premye swen nan Lakwa Wouj (Red Cross) ki nan lokalite w la. Rele biwo Lakwa Wouj ki nan lokalite w la oswa Konsèy Nasyonal Sekirite pou mande enfòmasyon sou klas nan zòn lakay ou. Ou ka jwenn plis enfòmasyon nan sit wèb <http://www.redcross.org> oswa <http://www.nsc.org/train/ec>.

Kenbe yon twous premye swen lakay ou, nan travay ou, epi nan machin ou. Yon twous premye swen genyen atik ou kapab itilize pou ti blesi oswa doulè, tankou pansman, sèvyèt antiseptik, medikaman pou doulè, sache ki vin glase byen vit, epi gan. Ou ka achte yon bon twous premye swen nan famasi ki nan lokalite w.

Kontwòl Pwazon

Anpil bagay lakay ou kapab anpwazone w si ou vale yo. Se bagay tankou pwodui netwayaj, medikaman, penti, alkòl, kosmetik, epi menm kèk plant. Kenbe bagay sa yo lwen timoun piti.

Si yon moun vale yon pwodui ki anpwazone, rele Sant Kontwòl Pwazon toutsuit nan nimewo 1-800-222-1222. Ou kapab jwenn èd 24 sou 24, ak 7 jou pa semenn. Ou dwe genyen pwodui anpwazonen a avèk ou lè ou rele. Di operatè a sa li ye. Si ou pa pale anglè, di operatè a sa pou yon entèprèt kapab ede w. Apèl nan Sant Kontwòl Pwazon an konfidansyèl epi gratis.

Sistèm avètisman sekirite nasyonal pou atak teworis

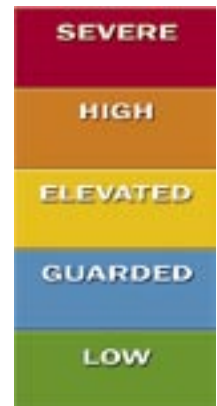
Depatman Sekirite Nasyonal (DHS) genyen yon sistèm pou ede moun konprann risk posib yon atak teworis genyen. Sistèm lan itilize diferan koulè pou montre diferan nivo danje. Koulè yo se :

- **Wouj.** Kondisyon grav. Genyen yon risk grav pou yon atak teworis. Yon atak deja fèt oswa pral fèt.
- **Oranj.** Kondisyon wo. Genyen yon gwo risk pou yon atak teworis. Yo pa konnen kote li pral fèt ekzakteman.
- **Jòn.** Kondisyon elve. Genyen yon risk aparan pou yon atak teworis. Yo pa konnen kote li pral fèt ekzakteman.
- **Ble.** Kondisyon angad. Genyen yon risk jeneral pou yon atak teworis. Yo pa konnen ankenn menas espesifik oswa kote li pral fèt ekzakteman.
- **Vèt.** Kondisyon ba. Genyen yon ti risk pou yon atak teworis.

E si gen yon atak teworis

Gouvènman Etazini kapab itilize Sistèm Avètisman Ijans lan (Emergency Alert System [EAS]) pou bay peyi a enfòmasyon nan yon ka ijans. Prezidan peyi Etazini an ka itilize sistèm sa a pou bay enfòmasyon prese prese bay piblik la lè yon ijans rive. Gouvènman eta ak lokal yo kapab itilize EAS la tou pou bay piblik nan zòn yo a enfòmasyon sou ijans. Si yon ijans rive, koute radyo oswa televizyon pou enfòmasyon sou ki jan pou pwoteje tèt ou ansanm ak fanmi ou.

► **TI KONSÈY :** Si gen atak teworis, koute sa otorite lokal yo di w pou fè. Koute radyo oswa televizyon pou kèk enstriksyon. Fòk ou genyen yon televizyon oswa radyo lakay ou ki mache ak pil sizoka pa gen kouran tanporèman nan zòn ou an.

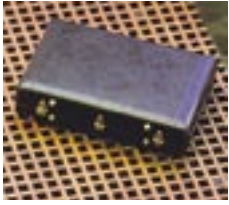

Pa pè, se pou prepare w

DHS ap ede ameriken aprann ki danje ki posib, pou yo ka pare pou reyaji pandan yon atak teworis oswa katastwòf natirèl. DHS bay enfòmasyon pou ede w kenbe fanmi ou, kay ou, ak kominote w plis an sekirite epi lwen danje tankou krim, teworis, ak tout kalite katastwòf. Rele 1-800-BE-READY (1-800-237-3239) pou enfòmasyon yo enprime oswa ale nan sit Entènèt DHS la nan <http://www.ready.gov>.

Ou ka jwenn kopi yon gid pou sitwayen ki rele “ *Are You Ready? An In-Depth Guide to Citizen Preparedness* ” e ki ofri ti konsèy sou ki jan pou kenbe fanmi ou, lakay ou, ak kominote w plis an sekirite. Ou ka jwenn gid sa a nan Ajans Federal pou Jesyon Ijan (“Federal Emergency Management Agency [FEMA]”) nan sit wèb <http://www.fema.gov/areyouready> oswa lè ou rele 1-800-480-2520. Ou kapab jwenn enfòmasyon tou sou sit Entènèt Kò Sitwayen an (Citizen Corps) nan sit wèb http://www.citizencorps.gov/ready/cc_pubs.shtm.

SA OU KA FÈ

Ofisye federal ak leta yo ap mande tout moun ki abite Ozetazini pou ede yo konbat teworis. Gade sa k ap pase bò kote w, espesyalman lè w ap pran bis piblik, tren, ak avyon. Si ou wè yon objè sispèk yo kite poukont li, tankou yon valiz, sakado, oswa sache an papye, rapòte li toutsuit bay ofisye lapolis ki pi pre oswa lòt otorite. Pa ouvè oswa deplase objè a oumenm !

Lè w ap aprann konsènan peyi Etazini

Etazini se yon demokrasi reprezantativ, epi sitwayen yo jwe yon wòl enpòtan nan gouvènman peyi a. Nan seksyon sa a, ou pral aprann sou ki jan sitwayen yo ede fòm gouvènman ameriken an, ki jan peyi Etazini te kòmanse epi te devlope, epi ki jan gouvènman nou an fonksyone.

Noumenm sitwayen : Wòl yon sitwayen ameriken

Ozetazini, gouvènman an pran pouvwa pou li gouvène nan men sitwayen li. Nou gen yon gouvènman ak sitwayen yo, pa sitwayen yo, epi pou sitwayen yo. Sitwayen ameriken fòme gouvènman yo ak règleman li yo, kidonk yo oblije aprann sou zafè piblik ki enpòtan yo epi patisipe nan kominote yo. Sitwayen yo vote nan eleksyon lib pou chwazi ofisyèl enpòtan gouvènman an, tankou prezidan, vis prezidan, senatè, ak reprezantan. Tout sitwayen ka rele ofisyèl yo eli yo pou bay yon opinyon, mande enfòmasyon, oswa mande èd sou sijè espesifik.

Gouvènman nou an baze sou plizyè valè enpòtan : libète, opòtinite, egalite, ak jistis. Ameriken pataje valè sa yo, valè sa yo ba nou yon idantite sivik komen.

Gouvènman ameriken pwoteje dwa chak moun. Etazini genyen tout kalite moun ki gen diferan orijin, kilti ak relijyon. Gouvènman nou an ak lwa nou yo fèt yon jan pou pèmèt sitwayen ki gen orijin ak kwayans diferan genyen menm dwa. Yo paka pini oswa fè pèsòn mal paske yo genyen yon opinyon oswa kwayans ki diferan de sa pifò moun panse.

AVÈK, PA, EPI POU SITWAYEN YO : KI SA DEMOKRASI YE ?

Mo “ demokrasi ” a vle di “ gouvènman pa sitwayen yo ”. Demokrasi kapab genyen diferan fòm nan diferan peyi. Ozetazini, nou genyen sa yo reke “ demokrasi reprezantativ ”. Sa vle di sitwayen yo chwazi ofisyèl pou reprezante vizyon ak sousi yo nan gouvènman an.

Kouman peyi Etazini te kòmanse

Premye kolon yo ak moun ki te vin etabli yo Ozetazini lepli souvan t ap sove akòz tretman enjis, espesyalman pèsekisyon relijye, nan pwòp peyi yo. Yo t ap chèche libète ak nouvo opòtinite. Jodi a, anpil moun vin Ozetazini pou menm rezon sa yo.

Anvan li te devni yon nasyon separe epi endepandan, Etazini te fòme ak 13 koloni Grann Bretay t ap dirije. Moun ki te abite nan koloni yo pa t gen lapawòl nan ki lwa ki te pase oswa ki jan yo te gouvène yo. Yo te espesyalman kont “ taks san reprezantasyon ” (“taxation without representation”). Sa vle di sitwayen yo te peye taks, men yo pa t gen lapawòl sou ki jan gouvènman yo t ap fonksyone.

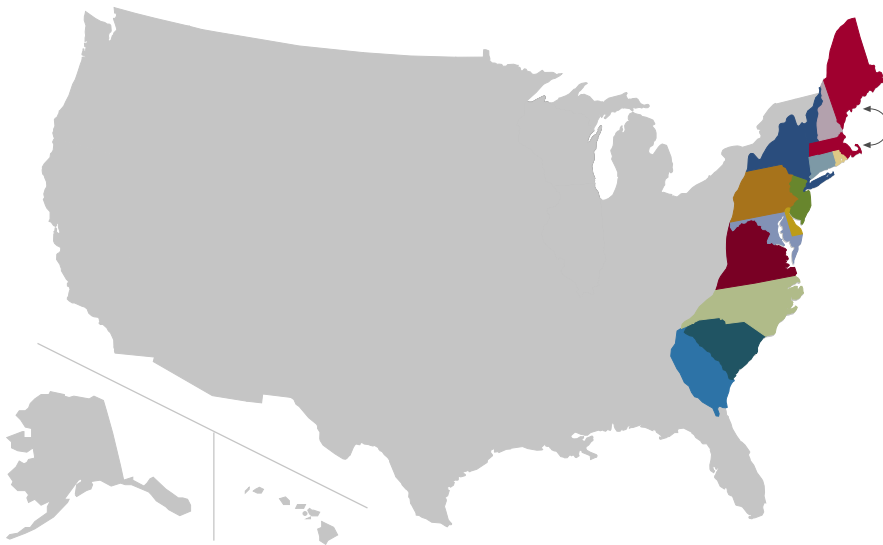
Pou rive nan ane 1776, anpil moun te santi sa pa t jis epi yo ta dwe gouvène tèt yo. Reprezantan nan koloni yo pibliye yon Deklarasyon Endepandans. Dokiman enpòtan sa a deklare koloni yo te lib ak endepandan epi yo pa t gen lyen ak Grann Bretay ankò. Thomas Jefferson te ekri Deklarasyon Endepandans lan. Ansuit li te vin twazyèm prezidan peyi Etazini.

KI SA OU KA FÈ

Antanke yon rezidan pèmanan, ou genyen anpil dwa ak libète. Anretou, ou genyen kèk responsablite. Yon responsablite enpòtan se pou patisipe nan aktivite kominote w lan. Ou dwe aprann tou sou jan ameriken viv epi istwa ak gouvènman nou an. Ou ka fè sa lè ou pran klas edikasyon pou granmoun epi li jounal lokal la.

PEYI ETAZINI AK ORIJIN TRÈZ KOLONI YO

Trèz koloni yo te fonde nan lòd sa a :

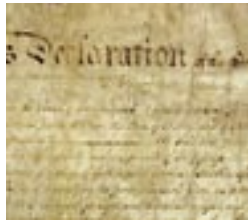
Vijini (Virginia), Masachousèt (Massachusetts), Marilann (Maryland), Konektikèt (Connecticut), Wod Aylann (Rhode Island), Delawè (Delaware), Nou Enmchè (New Hampshire), Kawolina-di-Nò (North Carolina), Kawolinn disid (South Carolina), Nou Jèze (New Jersey), Nouyòk (New York), ak Jòji (Georgia).

Yo te adopte Deklarasyon Endepandans lan jou ki te 4 Jiyè 1776. Se pou sa ameriken selebre 4 Jiyè chak ane kòm jou Endepandans : se jou fèt peyi nou an.

Peyi Etazini te batay pou libète li nan men Grann Bretay nan yon Gè Revolisyonè. Jeneral George Washington te gouvène fòs militè revolisyon ameriken lan. Yo konnen li antanke “ Papa Peyi nou an ”. Pi ta li vin premye prezidan Etazini.

Aprè koloni yo te genyen gè a, yo te vini fòme leta. Chak leta yo genyen pwòp gouvènman li. Moun nan leta sa yo te vle kreye yon nouvo fòmilè gouvènman pou reyini leta yo nan yon sèl nasyon. Jodi a, gouvènman santral sa a, gouvènman nasyonal nou an, rele “ gouvènman federal ”. Peyi Etazini kounye a genyen 50 leta, Distri Kolonbya (the District of Columbia) (yon zòn espesyal ki se syèj gouvènman federal la), teritwa Gwam, Samowa Ameriken, ak Zil Vyèj yo (U.S. Virgin Islands) ak Kòmmonwèlf Zil Nò Maryann (commonwealths of the Northern Mariana Islands) ak Pòtoriko (Puerto Rico).

“ YO KREYE TOUT MOUN EGAL EGO ”

Anpil ameriken konnen mo sa yo ki nan deklarasyon endepandans lan pa kè :

“ Nou kwè nan verite sa yo epi yo aparan, tout moun kreye egal ego, epi kreyatè yo ba yo kèk dwa pèsonn paka retire tankou lavi, lalibète ak pousuit bonè. ”

Sa vle di tout moun fèt ak menm dwa fondamantal yo. Gouvènman an pa kreye dwa sa yo, epi ankenn gouvènman pa ka pran dwa sa yo.

Tabli “ Yon inyon ki pi pafè ”

Pandan plizyè ane apre revolisyon ameriken lan, leta yo eseye plizyè fason pou yo mete tèt ansanm nan yon gouvènman santral, men gouvènman sa a te twò fèb. Kidonk reprezantan ki sòti nan chak leta yo te fè yon rasanbleman nan Filadèlfi (Philadelphia), Pennsilvani (Pennsylvania) nan lane 1787 pou yo devlope yon nouvo, gouvènman santral pi fò. Reyinyon sa a se te konvansyon konstitisyonèl la. Aprè chak deba yo, lidè nan chak leta yo te ekri yon dokiman ki dekri nouvo gouvènman sa a. Dokiman sa a se te konstitisyon peyi Etazini an, youn nan dokiman pi enpòtan nan istwa ameriken. Konstitisyon an dekri ki jan yo ta pral òganize nouvo gouvènman an, ki jan yo ta pral chwazi ofisye gouvènman an, epi ki dwa nouvo gouvènman santral la ta pral garanti sitwayen yo.

“ ANSYEN GLWA ” – DRAPO PEYI ETAZINI AN

Drapo Etazini an te chanje atravè istwa peyi nou an. Kounye a li genyen 13 bann pou reprezante premye 13 koloni ameriken yo. Li genyen 50 etwal, youn pou chak leta yo. Yo te ekri im nasyonal ameriken an sou drapo a epi yo rele li “ Riban ki briye ak etwal ” (“The Star-Spangled Banner”). Yo rele drapo a tou “ Etwal ak riban ” (“Stars and Stripes”), epi yon chante ameriken tout moun renmen anpil rele “ Etwal ak riban avi ” (“Stars and Stripes Forever”).

Manm konvansyon konstitisyonèl la te apwouve konstitisyon an le 17 septanm 1787. Apre sa, tout 13 leta yo te gen pou apwouve li. Gende moun ki te santi konstitisyon a pa t fè ase pou pwoteje dwa chak moun leta yo te dakò pou apwouve konstitisyon an si yo te ajoute ladan li yon lis dwa endividyèl. Eta yo apwouve konstitisyon an nan lane 1789. Yo te vin ajoute nan konstitisyon an nan lane 1791, lis dwa endividyèl sa a, yo te rele “Bill of Rights” (Deklarasyon Dwa). Chanjman nan konstitisyon an rele “ modifikasyon ”. Premye 10 modifikasyon nan konstitisyon an te rele “ Deklarasyon Dwa ”.

Se lalwa ki gouvènmen peyi Etazini. Ofisyèl gouvènman an pran desizyon ki baze sou lwa sa yo. Yo konnen konstitisyon an antanke “ lwa siprèm peyi a ” (“supreme law of the land”) paske chak sitwayen, ansanm ak tout ofisye gouvènman an, epi tout lwa yo kreye oblije suiv prensip konstitisyon an. Lwa yo se menm pou tout moun. Pouvwa gouvènman federal la limite. Pouvwa konstitisyon an pa bay gouvènman federal la rete dirèkteman nan men leta yo.

“ NOUMENM SITWAYEN ”

“ Noumenm sitwayen ” se twa premye mo konstitisyon peyi Etazini an. Konstitisyon an kòmanse pa esplikè poukisa yo te ekri li epi ki sa yo te sanse akonpli. Seksyon sa a rele “ preyanbil ” la. Men preyanbil konstitisyon an :

“ Noumenm sitwayen ameriken peyi Etazini, pou nou ka fòme yon inyon ki pi pafè, etabli lajistis, asire tranquilite nan peyi nou, founi defans komen, ankouraje byenèt jeneral, epi pwoteje benediksyon libète pou tèt nou ansanm ak pwojeniti nou, nou òdone epi etabli konstitisyon sa a pou Etazini Damerik. ”

“ Deklarasyon dwa ” : Premye 10 modifikasyon yo

Premye chanjman nan konstitisyon yo te fèt pou pwoteje sitwayen an patikilye epi pou limite pouvwa gouvènman an. Deklarasyon dwa a site libète enpòtan yo pwomèt sitwayen Ameriken yo. Nan pifò ka yo, dwa sa yo limite ki sa gouvènman an ka fè moun endividyèlman. Dwa sa yo genyen ladan yo :

- Libète dekspresyon. Gouvènman an paka di moun ki sa pou yo di oswa pou yo pa di. Moun ka di sa yo vle sou zafè piblik san yo pa krenn yon pinisyon.
- Libète relijyon. Gouvènman an paka di moun ki kalite kote pou yo ale legliz. Moun ka chwazi pou yo adore – oswa pa adore – jan yo pi pito.
- Libète laprès. Gouvènman an paka deside ki sa ki ekri nan jounal oswa ki sa pou yo di nan radyo ak nan televizyon.
- Libète pou reyini oswa “ rasanble ” sou plas piblik. Gouvènman an pa kapab anpeche moun fè rasanbleman piblik ki legal pou plizyè diferan bi.
- Libète pou genyen zamafe. Nan anpil ka, gouvènman an pa kapab anpeche moun posede fizi.
- Libète pou pwoteste kont aksyon gouvènman yo epi pou mande chanjman. Gouvènman an paka pe bouch moun oswa pini moun ki defye aksyon gouvènman an yo pa dakò avèk yo.

Deklarasyon dwa a garanti “ pwosè ekitab ”. Pwosè ekitab se yon seri pwosedi legal espesifik yo dwe suiv lè yo akize yon moun fè yon krim. Ofisye lapolis ak sòlda paka rete epi fouye yon moun san yon bon rezon, epi yo paka fouye lakay moun san pèmasyon yon tribinal. Lè yo akize moun pou yon krim yo garanti yo yon jijman rapid avèk yon jiri ki fèt ak moun menm jan ak yo. Yo garanti yo reprezantasyon legal epi yo ka rele temwen pou pale pou yo. Yo entèdi tou pinisyon ki kriyèl epi ki pa abityèl.

LÈ POU YO CHANJE KONSTITISYON AN

Yo rele konstitisyon peyi Etazini an yon “ dokiman vivan ” (“living document”) paske sitwayen ameriken, atravè reprezentan leta ak nasyonal yo, kapab chanje li lè sa nesèsè. Chanjman sa yo rele “ modifikasyon ”. Se yon pwosedi ki long epi difisil pou chanje konstitisyon an, kidonk yo chanje li sèlman 27 fwa pandan istwa nou an. Apade deklarasyon dwa a, kèk modifikasyon enpòtan se trèzyèm lan, ki entèdi esklavaj, epi katòzyèm lan, ki garanti tout sitwayen menm pwoteksyon selon lalwa. Dizivyèm modifikasyon an bay fanm dwa pou vote.

Kouman gouvènman federal la fonksyone

13 koloni orijinal yo te viv sou pouvwa total wa angletè a. Nan nouvo gouvènman santral yo a, ameriken yo te vle anpeche yon konsantrasyon pouvwa nan men yon sèl gouvènman ofisyèl oswa yon sèl biwo. Konstitisyon an te kreye twa branch pou gouvènman federal la, pou yo te ka balanse pouvwa a. Twa branch yo genyen responsablite separe. Nou rele sistèm gouvènman sa a “ sistèm ekilib pouvwa ” (“checks and balances”). Okenn nan branch gouvènman an paka vin gen twòp pouvwa paske li ekilibre ak de lòt branch yo.

GOUVÈNMAN FEDERAL LA

Twa branch gouvènman federal la se :

Branch Lejislatif :
Kongrè peyi Etazini an ansanm ak biwo yo ki gen rapò avèk li

Branch Ekzekitif :
Prezidan an, vis prezidan an, ak depatman yo nan gouvènman federal la

Branch Jidisyè :
Lakou siprèm nan peyi Etazini an ak tribinal federal yo nan tout peyi a

Branch lejislatif : kongrè

Sitwayen peyi Etazini yo vote nan eleksyon lib pou chwazi moun pou reprezante yo nan kongrè peyi Etazini. Kongrè a genyen responsablite pou fè lwa yo pou nasyon nou an. Chanm reprezantan yo ansanm ak sena a fòmè kongrè a.

Chanm reprezantan yo nan peyi Etazini an

Moun nan chak leta yo vote pou chwazi manm chanm reprezantan yo. Genyen 435 manm nan chanm reprezantan, yo rele souvan “ Chanm lan ” (“the House”). Kantite reprezantan nan chak leta yo depann de kantite moun ki rete nan leta sa a, leta yo separe an distri. Moun ki rete nan chak distri yo vote pou yon moun pou reprezante distri yo a nan chanm lan. Chak reprezantan sèvi pandan de ane, epi pèp la genyen yon lòt chans pou vote pou yo oswa pou chwazi yon lòt moun pou reprezante yo. Reprezantan yo kapab sèvi nan kongrè pou yon kantite tan ki pa gen limit.

Genyen senk manm siplemantè nan chanm lan. Se reprezantan Distri Kolonbya a (District of Columbia) ansanm ak Komonnwèlt Pòto Riko, tèritwa Gwam yo, Samowa Ameriken ak Zil Vyèj Etazini yo (Puerto Rico, Guam, ak teritwa American Samoa, ak U.S. Virgin Islands). Yo ka patisipe nan deba, men yo pa kapab patisipe nan vòt fòmèl tout chanm lan.

OFISYE GOUVÈNMAN AN SÈVI SITWAYEN YO

Ozetazini, tout moun ka rele reprezantan oswa senatè yo eli yo. Ou ka rele 202-224-3121 epi mande pou biwo reprezantan w lan oswa senatè w lan. Ou ka ekri reprezantan w lan oswa senatè w lan pou poze kesyon oswa bay opinyon w sou lejislasyon ak gouvènman federal la, oswa si ou genyen yon pwoblèm epi ou bezwen èd ak benefis federal.

Pou ekri reprezantan w lan :
The Honorable (mete tout non reprezantan an)
U.S. House of Representatives
Washington, DC 20515

Pou ekri senatè w la :
The Honorable (mete tout non senatè w la)
United States Senate
Washington, DC 20510

Ou ka ale nan sit Entènèt kongrè a pou jwenn enfòmasyon sou aktivite k ap fèt kounye a nan chanm lan ak nan sena a epi sou pwòp reprezantan ak senatè w yo, ansanm ak adrès sit Entènèt yo.

- Pou Lachanm reprezantan yo, ale nan <http://www.house.gov/>.
- Pou sena a, ale nan <http://www.senate.gov/>.

Chanm reprezantan yo fè lwa yo, men li genyen kèk responsablite espesyal. Se sèl chanm reprezantan yo ki kapab :

- Pwopoze lwa sou taks.
- Deside, si yo akize yon ofisye gouvènman sou yon krim kont peyi a, dwe ale nan yon jijman devan sena a. Yo rele sa “ akizasyon ” (“impeachment”).

KI SA OU KA FÈ

Chèche enfòmasyon sou reprezantan ak senatè w yo epi ki sa y ap fè pou reprezante w nan kongrè a. Ou ka fè sa lè ou chèche atik sou yo nan jounal lokal ou a epi ale nan sit Entènèt kongrè a. Tout senatè ak reprezantan yo genyen biwo lokal nan kominote lakay yo ; ou ka jwenn yo ekri nan paj ble anyè telefòn lan. Si ou ale vizite Washington, DC, ou ka fè yon tou gratis nan Kapitol Etazini a (U.S. Capitol), kote kongrè a travay.

Ou ka jwenn enfòmasyon sou prezidan an lè ou ale nan sit Entènèt pou lamezon blanch lan (White House), kay prezidan an. Ale nan <http://www.whitehouse.gov/>.

Sena ameriken an

Genyen 100 senatè nan sena peyi Etazini. Moun nan chak leta vote pou chwazi de (2) senatè pou reprezante yo nan kongrè a. Senatè yo sèvi pou sis zan, epi pèp la genyen yon lòt chans pou vote pou yo oswa pou chwazi yon lòt moun pou reprezante yo. Senatè yo kapab sèvi nan kongrè pou yon kantite tan ki pa gen limit. Senatè yo fè lwa yo, men yo genyen reponsablite espesyal tou.

Se sèlman sena a ki kapab :

- Di “ wi ” oswa “ non ” pou nenpòt akò prezidan an fè ansanm ak lòt peyi oswa òganizasyon peyi yo. Yo rele sa “ trete ”.
- Di “ wi ” oswa “ non ” pou nenpòt moun prezidan an chwazi pou travay nan nivo elve, tankou jij nan lakou siprèm oswa ofisyè pou dirije depatman federal yo, tankou Depatman Edikasyon oswa Depatman Sante ak Sèvis Imen.
- Fè yon jijman pou yon ofisyèl gouvènman bay yon “ akizasyon ” “impeached” nan men chanm reprezantan yo.

Branch ekzekitif : prezidan

Prezidan an se chèf branch ekzekitif la epi li responsab pou l sipòte epi fè respekte lwa peyi a. Prezidan an genyen anpil lòt responsablite, tou, tankou etabli règ nasyonal, pwopoze lwa bay kongrè a, epi chwazi ofisyè nan nivo elve ak manm pou lakou siprèm lan. Prezidan an se chèf lame Ozetazini tou epi yo ka rele li kòmandan an chèf (“Commander in Chief”).

Sitwayen yo vote nan eleksyon pou prezidan ak vis-prezidan chak katran. Prezidan an kapab sèvi sèlman de (2) manda. Chak manda dire katran. Vis prezidan an ap vin prezidan si prezidan an ta vin andikape oswa ta mouri.

Branch jidisyè : lakou siprèm

Konstitisyon an kreye lakou siprèm lan, tribinal ki pi wo ki genyen Ozetazini. Genyen nèf jij nan lakou siprèm. Yo rele yo “ jistis ”. Prezidan an chwazi manm lakou siprèm lan, epi yo sèvi tout tan yo kapab sèvi. Lakou siprèm lan kapab anile ni lwa leta yo ak lwa federal yo si yo gen konfli ak konstitisyon an. Gen lòt tribinal federal, tankou tribinal depatmantal ameriken ak kou dapèl sikonskripsyon ameriken.

Pou gen plis enfòmasyon konsènan lakou siprèm ameriken, ale sou sit Entènèt : <http://www.supremecourtus.gov>.

Gouvènman leta epi lokal

Aprè gouvènman federal la, chak leta gen konstitisyon pa li ak pwòp gouvènman li. Chak gouvènman eta yo gen twa branch : lejislatif, egzekitif ak jidisyè.

Dirijan branch egzekitif leta a rele “ gouvènè ”. Moun nan chak leta vote nan eleksyon yo pou chwazi gouvènè yo ak reprezantan yo nan lejislati leta a. Lejislati leta a fè lwa ki aplike nan chak eta. Lwa sa yo paka an konfli ak konstitisyon ameriken an epi chak branch leta jidisyè a sipòte lwa leta sa a.

Chak leta gen gouvènman lokal. Gen gouvènman vil oswa konte oswa pafwa gen toulède. Yo bay epi kontwole anpil sèvis nan kominote lokal ou a, tankou lekòl piblik ak bibliyotèk, depatman lapolis ak ponpye, ak sèvis dlo, gaz ak kouran. Moun nan kominote lokal yo dabitid vote pou ofisyèl gouvènman lokal yo, men yo nonmen kèk ofisyèl lokal. Gouvènman lokal yo gen diferan fòmilè. Genyen ki gen majistra kòm dirijan yo, gen kèk ki gen konsèy vil oswa konsèy konte. Kominote lokal yo gen komite lekòl tou, sitwayen yo eli oswa yo nonmen pou sipèvize lekòl piblik yo.

KI SA OU KA FÈ

Anpil reyinyon gouvènman lokal ouvri pou piblik la. Anpil fèt aswè pou tout moun ka vini. Pa egzanp, ou ka ale nan yon reyinyon konsèy vil oswa komite lekòl pou aprann plis sou sa k ap pase nan kominote w lan. Dòdinè yo konn ekri enfòmasyon sou reyinyon sa yo, lè ak kote y ap fèt nan jounal lokal la. Yo ka mete reyinyon sa yo nan sit Entènèt gouvènman lokal la. Gen kèk reyinyon gouvènman lokal tou ki sou televizyon nan estasyon kab lokal yo.

Pou vin yon sitwayen ameriken

Lè yon rezidan pèmanan vin yon sitwayen ameriken sa ba li kèk nouvo dwa ak privilèj. Sitwayènte a pote nouvo responsablite tou. Seksyon sa a bay kèk rezon pou konsidere pou vin yon sitwayen ameriken epi li dekri ki sa ou dwe konnen pou vin yon sitwayen.

Pou vin yon sitwayen, ou oblije sèman lwayote ou anvè peyi Etazini. Ou oblije abandone fidèlite w pou tout lòt peyi. Ou oblije dakò pou sipòte ak defann konstitisyon ameriken an. Lè ou vin yon sitwayen, ou aksepte tout responsablite yon ameriken genyen. Annechanj, ou genyen sèten dwa ak privilèj sitwayènte bay.

Poukisa pou vin yon sitwayen ameriken ?

Rezidan pèmanan yo genyen pifò dwa sitwayen ameriken yo genyen. Sepandan genyen anpil rezon enpòtan ki ta dwe fè w vin yon sitwayen ameriken. Men kèk bon rezon :

- **Montre patriyotis ou.** Lè w vin yon sitwayen se yon fason pou montre devouman w pou nouvo peyi w la.
- **Vote.** Se sèlman sitwayen ameriken ki ka vote nan eleksyon federal yo. Plizyè nan leta yo tou gen restriksyon sou dwa pou vote nan anpil nan eleksyon yo, pou sitwayen ameriken.
- **Sèvi nan yon jiri.** Se sèlman sitwayen ameriken ki kapab sèvi nan yon jiri federal. Plizyè nan leta yo tou gen restriksyon sou sèvis jiri pou sitwayen ameriken. Sèvi nan yon jiri se yon responsablite enpòtan pou sitwayen ameriken.
- **Vwayaje ak yon paspò ameriken.** Yon paspò ameriken pèmèt ou jwenn asistans nan men gouvènman ameriken an lè ou aletranje, lè sa nesèsè.
- **Fè manm fanmi w rantre Ozetazini.** Sitwayen ameriken yo jeneralman gen priyorite lè y ap fè petisyon pou fè manm fanmi yo rantre definitivman nan peyi sa a.
- **Resewwa sitwayènte pou timoun ki fèt aletranje.** Nan pifò tout ka yo, yon pitit sitwayen ameriken ki fèt aletranje vin otomatikman yon sitwayen ameriken.
- **Vin kalifye pou travay federal.** Sèten travay nan ajans gouvènman yo oblije pou gen sitwayènte amerikèn.
- **Vin yon ofisyèl ki eli.** Se sèlman sitwayen ameriken ki ka vin manm nan ofis federal (Sena oswa chanm reprezantan ameriken) ak kèk fonksyon leta ak fonksyon kokal.
- **Kenbe dwa rezidans ou.** Yo paka pran dwa yon sitwayen ameriken genyen pou l rete Ozetazini.
- **Vin kalifye pou lajan federal ak bous detid.** Anpil nan lajan èd finansyè, tankou bous pou kolèj ak lajan gouvènman a bay pou rezon byen espesifik, lajan sa yo disponib sèlman pou sitwayen ameriken.
- **Resewwa benefis gouvènman.** Gen kèk benefis gouvènman an ki disponib sèlman pou sitwayen ameriken.

Natiralizasyon : vin yon sitwayen

Yo rele pwosesis pou vin yon sitwayen ameriken an “ natiralizasyon ”. Ou ka aplike pou natiralizasyon lè ou ranpli kondisyon sa yo :

Ou abite Ozetazini pandan omwen senk ane antan yon rezidan pèmanan (oswa twa zan si ou marye epi ou abite ansanm ak yon sitwayen ameriken).

Ou prezan nan peyi Etazini pandan omwen 30 mwa nan senk dènye ane ki sot pase yo (oswa 18 mwa nan twa dènye ane ki sot pase yo si ou marye epi abite ansanm ak yon sitwayen ameriken).

Ou abite nan yon leta oswa nan yon distri USCIS pandan omwen twa mwa anvan ou aplike.

Ou ka bezwen suiv diferan règleman si :

- Oumenm, oswa paran ou, mari oswa madanm ou, oswa pitit ou ki mouri, te sèvi nan Lame Ozetazini.
- Ou se yon sitwayen ameriken (U.S. National).
- Ou te resevwa rezidans pèmanan nan lwa amnisti 1986 la.
- Ou se yon refijye oswa yon moun ki mande azil.
- Ou genyen mari ou oswa madanm ou ki se yon ameriken ki estasyon aletranje regilyèman.
- Ou te pèdi sitwayènte amerikèn selon yon lwa ki te la deja paske ou marye ak yon moun ki pa sitwayen.
- Ou se yon anplwaye sèten kalite konpayi oswa òganizasyon a bi nonlikratif.

Gade nan *A Guide to Naturalization* (Yon gid pou natiralizasyon) pou plis enfòmasyon. Epitou ou ka ale wè yon avoka imigrasyon oswa lòt pwofesyonèl ki kalifye.

POU JWENN ENFÒMASYON SOU NATIRALIZASYON

Moun ki gen laj **18** an oswa plis ki vle vin sitwayen ameriken dwe chèche fòmilè **M-476**, *A Guide to Naturalization* (Yon gid pou natiralizasyon). Gid sa a genyen enfòmasyon enpòtan sou kondisyon pou satisfè pou natiralizasyon. Li dekri tou fòmilè ou pral bezwen yo pou kòmanse pwosesis natiralizasyon an.

Pou wè si ou kalifye pou aplike pou natiralizasyon, gade fòmilè **M-480**, Fèy travay kalifikasyon pou natiralizasyon (Naturalization Eligibility Worksheet) ki nan fen *A Guide to Naturalization*. Itilize fòmilè **N-400** pou aplike pou natiralizasyon. W ap gen pou peye yon frè pou ka soumèt fòmilè **N-400**.

Pou jwenn fòmilè **M-476**, **M-480**, ak **N-400**, rele nimewo pou fòmilè USCIS la nan **1-800-870-3676** oswa jwenn yo sou sit entènèt <http://www.uscis.gov>.

Kondisyon pou natiralizasyon

Kondisyon jeneral pou natiralizasyon yo se :

1. Ou abite Ozetazini antanke yon rezidan pèmanan pou yon kantite tan espesifik (Rezidans kontini).
2. Ou prezan Ozetazini pandan yon tan byen presi (Prezans fizik).
3. Ou pase yon kantite tan presi nan leta oswa distri USCIS kote w abite a (Tan nan leta osnon distri USCIS).
4. Ou konpòte w yon jan ki legal epi ki akseptab (Bon karaktè moral).
5. Ou konnen lang anglè ak enfòmasyon sou istwa peyi Etazini ak gouvènman an (Anglè ak sivik).
6. Ou konprann epi aksepte prensip konstitisyon ameriken an (Atachman a konstitisyon an).

KENBE REZIDANS KONTINI ANTAN YON REZIDAN PÈMANAN

Si ou kite peyi Etazini pou :	Sitiyasyon rezidans ou :	Pou kenbe estati w la ou dwe :
Plis pase sis mwa	Petèt kraze	Pwouve ou te kontinye abite, travay, epi/oswa genyen rapò ak peyi Etazini (egzanp peye taks) pandan ou te pati a.
Plis pase yon ane	Kraze	Nan pifò ka yo, ou oblije rekòmanse rezidans kontini a ankò. Aplike pou yon pèmi pou w ka tounen anvan ou kite, si w gen lentansyon retounen Ozetazini antanke yon rezidan pèmanan.

1. Rezidans kontini

“ Rezidans kontini ” vle di ou oblije abite Ozetazini antanke yon rezidan pèmanan pou yon sèten kantite tan. Prèske tout moun oblije yon rezidan pèmanan ki an rezidans kontini pandan senk an (oswa twa an si ou marye ak yon sitwayen ameriken) anvan yo ka kòmanse pwosesis natiralizasyon an. Pou refijye yo, sa vle di senk an apatide dat ou te rantre Ozetazini, ki se dabitid jou ou te resevwa estati rezidan pèmanan an. Pou moun yo bay estati azil Ozetazini, tan sa a kòmanse yon (1) ane avan ou te resevwa estati rezidan pèmanan w lan. Dat ki sou kat rezidans pèmanan w la se dat senk ane a kòmanse. Si ou te kite peyi Etazini pou yon kantite tan long, dabitid sis mwa oswa plis, ou ka “ kraze ” rezidans kontini w lan.

PREZÈVE REZIDANS OU A POU NATIRALIZASYON : LIBÈTE POU ABSANS YON ANE

Si ou travay pou gouvènman ameriken an, yon enstitisyon rechèch ameriken ki rekoni, oswa sèten konpayi ameriken, oswa si ou se yon manm klèje a k ap sèvi aletranje, ou ka kapab prezève rezidans kontini w lan si :

1. Ou te prezan fizikman epi abite Ozetazini san ou pa t kite pou omwen yon lane apre ou te vin yon rezidan pèmanan.
2. Ou voye fòmilè N-470, Aplikasyon pou prezève rezidans pou ka natiralize (Application to Preserve Residence for Naturalization Purposes), anvan ou te kite peyi Etazini pou yon ane. W ap gen pou peye yon frè pou soumèt fòmilè N-470.

Pou plis enfòmasyon, kontakte nimewo fòmilè USCIS a nan : 1-800-870-3676 epi mande pou fòmilè N-470, Aplikasyon pou prezève rezidans pou rezon natiralizasyon (Application to Preserve Residence for Naturalization Purposes). Ou ka jwenn fòmilè lan tou sou sit Entènèt USCIS la nan <http://www.uscis.gov>.

Si ou kite peyi Etazini pou yon ane oswa plis, li posib ou ka retounen si ou gen yon pèmi pou w tounen. Ou dwe aplike pou pèmi sa a anvan ou kite peyi Etazini. Gade paj 7 pou enfòmasyon sou ki jan pou aplike pou yon pèmi pou w tounen. Nan prèske tout sitiyasyon yo, okenn nan tan ou te fè Ozetazini anvan ou te kite peyi a pa pral konte pou tan rezidans kontini an. Sa vle di ou pral bezwen kòmanse rezidans kontini w la ankò apre ou retounen Ozetazini, epi ou ka bezwen rete tann jiska kat an ak yon jou anvan ou ka aplike pou natiralizasyon.

→ **TI KONSEYÈ :** Yon pèmi pou re-antre (fòmilè I-131) ak Aplikasyon pou prezève rezidans pou rezon natiralizasyon (Application to Preserve Residence for Naturalization Purposes) an (fòmilè N-470) pa menm bagay. Ou ka montre yon pèmi pou w tounen nan plas kat rezidans pèmanan (si ou te andeyò peyi Etazini pandan pou mwens 12 mwa) oswa nan plas yon visa (si ou te andeyò peyi Etazini pandan pou plis pase 12 mwa) lè ou retounen Ozetazini aprè yon absans tanporè.

LIBÈTE POU PÈSONÈL LAME

Si w ap sèvi nan lame kounye an oswa ou te fèk fini sèvis nan lame ameriken, kondisyon rezidans kontini an ak prezans fizik yo ka pa gen anyen pou wè ak ou. Ou ka jwenn plis enfòmasyon nan bwochi M-599 Enfòmasyon sou natiralizasyon pou moun ki nan lame (Naturalization Information for Military Personnel). Chak baz militè dwe genyen yon moun an patikilye pou okipe aplikasyon natiralizasyon epi sètifye yon fòmilè N-426, Demann pou sètifikasyon sèvis lame oswa sèvis maritim (Request for Certification of Military or Naval Service). Ou dwe voye fòmilè N-426 lan ansanm ak fòmilè aplikasyon w yo. Pou jwenn fòmilè ou bezwen, rele gratis nimewo sèvis nan telefòn USCIS la nan : 1-877-CIS-4MIL (1-877-247-4645). Ou ka jwenn plis enfòmasyon nan <http://www.uscis.gov/military> oubyen ou ka rele nimewo sèvis kliyantèl la nan 1-800-375-5283.

Sonje si ou pa Ozetazini pandan aplikasyon natiralizasyon ou an annatant sa ka vin koze pwoblèm nan kalifikasyon w, espesyalman si ou aksepte travay aletranje.

2. Prezans fizik Ozetazini

“ Prezans fizik ” vle di ou te la nan peyi Etazini. Si ou se yon rezidan pèmanan ki gen omwen 18 an, ou oblije fizikman prezans Ozetazini pou omwen 30 mwa pandan senk dènye ane sa yo (oswa 18 mwa pandan twa dènye ane sa yo, si ou marye ak yon sitwayen ameriken) anvan ou aplike pou natiralizasyon.

“ PREZANS FIZIK ”

K : Ki diferans ki genyen ant “ prezans fizik ” ak “ rezidans kontini ” ?

R : “ Prezans fizik ” se nonm jou ototal ou te fè andedan peyi Etazini epi li pa konte ladan li tan ou pase andeyò peyi Etazini. Chak jou ou pase andeyò peyi Etazini soustrè nan total “ prezans fizik ” ou a. Si ou kite peyi Etazini pou yon kantite tan ki long oswa si ou fè plizyè ti vwayaj kout andeyò peyi Etazini, ou ka pa kapab rive ranpli kondisyon “ prezans fizik ” ou a. Pou konte tan “ prezans fizik ”, ou dwe adisyone ansanm tout tan ou te pase Ozetazini. Epi retire tout vwayaj ou te fè andeyò peyi Etazini. Ti vwayaj kout nan Kanada ak Meksik konte ladan l tou. Pa egzanp, si ou ale Meksik pou yon wikenn, ou oblije mete vwayaj la ladan li lè w ap konte konbyen jou ou pase andeyò peyi a.

“ Rezidans kontini ” se total tan ou te abite antanke yon rezidan pèmanan nan peyi Etazini anvan ou aplike pou natiralizasyon. Si ou pase twòp tan andeyò peyi Etazini pandan yon sèl vwayaj, ou ka kraze “ rezidans pèmanan ” w lan.

3. Tan ou pase antanke yon rezidan nan yon leta oswa yon distri USCIS

Pifò moun oblije rete nan distri USCIS oswa leta kote yo aplike pou natiralizasyon an pandan omwen twa mwa. Etidyan yo ka aplike pou natiralizasyon kote yo ale lekòl la oswa kote fanmi yo rete (si yo depann de paran yo pou sipò).

4. Bon karaktè moral

Pou kalifye pou natiralizasyon, ou oblije se yon moun ki gen bon karaktè moral. Yo konsidere yon moun pa gen “ bon karaktè moral ” si yo komèt sèten krim pandan senk ane anvan yo aplike pou natiralizasyon oswa si yo bay manti pandan antrevi natiralizasyon yo a.

KONPÒTMAN KI KA MONTRE YON MANK BON KARAKTÈ MORAL

- Kondui lè ou sou oswa ou sou prèske tout tan.
- Jwèt ilegal.
- Pwostitasyon.
- Bay manti pou resevwa benefis imigrasyon.
- Pa peye sipò pou timoun selon ekzijans tribinal.
- Komèt zak teworis.
- Pèsèkite yon moun akòz ras, relijyon, peyi orijin, opinyon politik, oswa gwoup sosyal.

Si ou komèt kèk krim, ou p ap ka janm vin yon sitwayen ameriken epi yo pral pètèt mete w deyò nan peyi a. Krim sa yo se “ baryè ” pou natiralizasyon. Krim yo rele “ krim grav ” (“ aggravated felonies ”) (si ou te komèt yo swa nan 29 novanm 1990 oswa aprè sa), tankou : ansasinay, vyòl, abi seksyèl sou timoun, atak vyolan, trayizon, epi trafik dwòg ilegalman, trafik zamafe, oswa trafik moun se kèk egzans baryè pèmanan pou natiralizasyon. Nan pifò ka yo, imigran yo te libere oswa lage pou sèvi nan fòs lame ameriken paske yo se imigran e imigran ki abandone (kraze rak) pòs lame ameriken yo p ap janm kapab vin yon sitwayen ameriken.

Yo ka refize w sitwayènte tou si ou konpòte w kèk lòt fason ki montre ou manke bon karaktè moral.

Gen lòt krim ki tanporèman anpeche natiralizasyon. Lè yo tanporèman anpeche natiralizasyon sa vle di anjeneral yo anpeche w vin sitwayen pou jiska senk ane apre ou te komèt krim lan. Krim sa yo se :

- Nenpòt krim kont yon moun avèk entansyon pou fè moun lan mechanste.
- Nenpòt krim kont yon pwopriyete oswa kont gouvènman an ki gen rapò ak fwòd.
- De oswa plis krim ki gen santans ki ajoute sou senk ane oswa plis.
- Enfraksyon lwa sou sibstans kontwole (pa egzansp lè w itilize oswa vann dwòg ilegal).
- Pase 180 jou oswa plis pandan senk dènye ane yo nan detansyon oswa nan prizon.

Rapòte nenpòt krim ou te komèt lè w ap aplike pou natiralizasyon. Sa vle di tou krim yo te retire nan dosye w oswa ou te komèt anvan ou te gen 18 an. Si ou pa di USCIS anyen sou yo, yo ka refize sitwayènte epi yo ka pousuiv ou.

5. Anglè ak sivik

Jeneralman, ou dwe montre ou ou gen yon baz pou w li, ekri, epi pale anglè. Ou dwe genyen tou yon konesans debaz sou istwa ak gouvènman ameriken an (yo rele sa tou “ sivik ”). Yo pral mande pou pran yon egzamen anglè ak yon egzamen sivik pou pwouve konesans ou.

Anpil lekòl ak òganizasyon kominotè ede moun prepare pou egzamen sitwayènte yo. Ou ka jwenn egzansp kesyon egzamen nan *A Guide to Naturalization*. Biwo USCIS pou sitwayen ofri pwodui, tankou kat repè sou enfòmasyon sivik (Civics Flash Cards) epi *Learn About the United States: Quick Civics Lessons* pou ede w etidye. Ou ka jwenn yo pou gratis nan <http://www.uscis.gov>.

6. Atachman nan konstitisyon an

Ou oblije pou w ofri sipò epi defann peyi Etazini ak konstitisyon an. Ou deklare “ atachman ” w oswa lwayote w pou peyi Etazini ak konstitisyon an lè ou prete sèman fidèlite. Ou vin yon sitwayen ameriken lè ou prete sèman fidèlite.

EKZANPSYON NAN OBLIGASYON ANGLÈ AK SIVIK

Gen moun ki aplike pou natiralizasyon ki genyen kondisyon diferan pou ranpli pou egzamen akòz laj yo epi kantite tan yo genyen depi yo abite Ozetazini.

Si ou gen	Abite antanke rezidan pèmanan Ozetazini pandan	Ou pa pran	Ou oblije pran
laj 50 an ou plis	20 an	egzamen anglè	egzamen sivik lan nan lang ou
laj 55 ane ou plis	15 an	egzamen anglè	egzamen sivik lan nan lang ou
laj 65 ane ou plis	20 an	egzamen anglè	egzamen sivik senplifye nan lang ou

Si ou pa bezwen pran egzamen anglè a, ou oblije vini ak pwòp tradiktè ou pou pran egzamen sivik la. Nan sèten sikonstans, si ou genyen yon andikap epi li enposib pou ou pou vin nan antrevi a, yo ka fè aranjman espesyal pou ou. Pou jwenn plis enfòmasyon, rele nimewo fòmilè USCIS nan : 1-800-870-3676 epi mande pou fòmilè N-648 oswa pran yon kopi sou sit Entènèt USCIS la nan <http://www.uscis.gov>.

Moun ki montre yo genyen yon andikap fizik oswa devlopmantral ki fè yo pa kapab konprann siyifikasyon sèman an pa bezwen prete sèman fidelite.

Si ou genyen yon aplikasyon natiralizasyon annatant epi ou demenaje, ou oblije fè konnen USCIS nouvèl adrès ou an. Ou ka rele 1-800-375-5283 pou rapòte nouvèl adrès ou an. Ou oblije ranpli tou fòmilè AR-11 nan DHS la. Ou ka chanje adrès ou sou entènèt nan fòm elektwonik AR-11 nan <http://www.uscis.gov>. Gade paj 8 pou esplikasyon.

Seremoni natiralizasyon

Si USCIS apwouve aplikasyon pou natiralizasyon w lan, ou oblije ale nan yon seremoni epi prete sèman fidelite. USCIS pral voye ba ou yon fòmilè N-445, Avi seremoni sèman natiralizasyon (Notice of Naturalization Oath Ceremony), pou di w lè ak dat seremoni w lan. Ou oblije ranpli fòmilè sa a epi pote li nan seremoni w lan.

Si ou paka ale nan seremoni a, ou ka mande pou w ale yon lòt jou. Pou mande pou yon lòt jou, ou oblije voye fòmilè N-445 la tounen nan biwo USCIS ki nan lokalite w la ansanm ak yon lèt ki esplike poukisa ou paka ale nan seremoni an.

Ou pral remèt kat rezidan pèmanan w lan bay USCIS lè ou anrejistre nan seremoni Sèman an. Ou pa pral bezwen kat ou an ankò paske ou pral resevwa yon sètifika natiralizasyon nan seremoni an.

Ou pa yon sitwayen toutotan ou pa prete sèman fidelite a. Yon ofisyèl pral li chak pati sèman an lantman epi l ap mande w pou repete mo yo. Apre ou prete sèman an, ou pral resevwa sètifika natiralizasyon w lan. Sètifika sa a pwouve ou se yon sitwayen ameriken. Ou pa vin yon sitwayen ameriken toutotan ou pa prete sèman fidelite an nan yon seremoni ofisyèl pou natiralizasyon.

Seremoni sèman fidèlite a se yon evenman piblik. Anpil kominote genyen seremoni espesyal chak ane nan jou endepandans, 4 jiyè. Tyeke pou wè si kominote w la genyen yon seremoni sitwayènte espesyal 4 jiyè epi ki jan ou ka patisipe. Anpil moun vini ansanm ak fanmi yo pou selebre apre seremoni an.

PEYI ETAZINI JOUNEN JODI A*

JOU FERYE FEDERAL

Gouvènman federal la genyen jou ferye ofisyèl sa yo ki anba a. Pifò biwo federal yo fèmen nan jou sa yo. Si yon jou ferye tonbe yon samdi, yo obsève jou sa a nan vandredi anvan jou an. Si yon konje tonbe yon dimanch, yo obsève li nan lendi apre a. Anpil anlwaye bay anlwaye yo konje nan dat sa yo.

Joudlan (New Year's Day)	1 ye janvyè
Anivèsè Martin Luther King, Jr.	3yèm lendi nan mwa janvyè
Jou Prezidan yo (Presidents' Day)	3yèm lendi nan mwa fevriye
Jou " Memoryal " (Memorial Day)	Dènye lendi nan mwa me
Jou Endepandans (Independence Day)	4 jiyè
Jou Travay (Labor Day)	Premye lendi nan mwa septanm
Jou Ladekouvèt (Columbus Day)	2yèm lendi nan mwa oktòb
Jou Veteran (Veterans Day)	11 novanm
Jou Aksyon Degras (Thanksgiving)	4yèm jedi nan mwa novanm
Nwèl (Christmas Day)	25 desanm

REMÈSIMAN POU FOTO YO

Paj 8, foto adwat koutwazi <http://www.goarmy.com>.

Paj 27, dezyèm bwat tèks, foto anwo pa Gerald L. Nino.

Paj 1, 19, 46, ak 47, foto pa John Vavricka.

On sou bon wout la

Nou espere ou te jwenn gid sa a itil. Li te ekri pou ede w kòmanse lavi w Ozetazini, anmenmtan l ap ede w konprann dwa ou ak responsablite ou antan yon rezidan pèmanan ameriken. Gid sa a endike w fason ou ka mete men ansann nan kominote w la. Li fè w konnen tou bagay ou dwe aprann si ou vle natiralize kòm sitwayen ameriken. Si ou ale nan sit wèb USCIS la w ap jwenn enfòmasyon pou ede w aprann plis (<http://www.uscis.gov>).

Kounye a ke w isit la, ou pral gen chans pou wè ki jan lavi Ozetazini ye. Nou swete w byenveni kòm rezidan pèmanan, epi nou espere w ap reyisi nan lavi w isit nan peyi sa a.

